

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895.

Andra Kammaren.

N:o 17.

Onsdagen den 13 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes behandlingen af statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret, dervid i ordningen först förekom:

Punkten 19.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för *anskaffning af mobiliseringsammunition till eldhandvapen* på extra stat för år 1896 bevilja 800,000 kronor, men hemställde utskottet under *mom. a)* af förevarande punkt:

att Riksdagen måtte till anskaffning af mobiliseringsammunition till eldhandvapen på extra stat för år 1896 anvisa 450,000 kronor. Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar greve *G. Sparre, O. M. Björnstjerna, C. Lundeberg*, friherre *F. W. von Otter, G. D. R. Tornerhjelm, H. P. P. Tamm, I. Wijk, K. Bohnstedt, I. Kerfstedt, E. Fränckel*, greve *F. Wachtmeister* och *Th. Nyström*.

I fråga härom anförde:

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr greve och talman! Mine herrar! När jag ser den stora nedsättning, utskottet här gjort i det anslagsbelopp, hvarom Kongl. Maj:t gjort framställning, gör jag mig den frågan, huruvida icke det, att man kunnat gå så långt i nedsättning, måhända i viss grad beror på mig, som icke med tillräcklig kraft framhållit det enligt mitt förmenande oafvisliga behof, som här förefinnes. På det att ansvaret för det beslut, som kommer att fattas, må blifva rätt placeradt och alltså kammaren taga saken i *sin* hand, begär jag att nu få säga några ord.

Det var, såsom synes af utskottets redogörelse för denna fråga, vid 1892 års lagtima riksdag, som behofvet af mobiliseringsammunition beräknades till 36,000,000 patroner. Detta grundades på den

*Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nition för
eldhand-
vapen.*

*Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nition för
eldhand-
vapen.
(Forts.)*

kalkyl, att hvarje man skulle utrustas med 356 patroner på det sätt, att först och främst hvarje karl skulle bära 100 patroner. Vidare skulle med ammunitionsvagnarne, hvilka åtfölja hvarje bataljon, föras 54 patroner per man. Ytterligare skulle på ammunitionskolonnerna, af hvilka ett visst antal följa hvarje arméfördelning, finnas 70 patroner per man. Ytterligare skulle det finnas på förråd å etapplinierna och i hemorten 112 patroner per man samt slutligen, för att användas till målskjutningsöfningar under mobiliseringstiden, 20 patroner per man. Detta gör tillsammans 356 patroner. Men det är härvid nu att märka, att detta antal var beräknadt för en armé, annan än den, som sedan kommit till stånd. Genom urtima Riksdagens beslut år 1892 på hösten har armén blifvit vida större än den armé, för hvilken de 36,000,000 beräknades. Följaktligen uppnår man icke med detta patronantal för den nuvarande armén det antal patroner per man, på hvilket kalkylen var byggd. Jag vill ock fästa uppmärksamheten derpå, att, efter hvad man har sig bekant om förhållandena i detta afseende i alla andra land, det icke finnes något, der patronkvantiteten icke beräknats betydligt högre än den, som här angifvits. Dermed tror jag, att man kan vederlägga det uttalande, som förekommer i slutet af utskottets motivering, der det heter, att enligt sakkunniges uppgifter 300 patroner för hvarje man skulle vara i det närmaste tillräckligt. I andra land är det 400, 466 och 500, i Spanien till och med 1,000, som beräknas för hvarje man. Slutligen bör jag ock påminna derom, att i vår nyssnämnda summa ingen patronkvantitet beräknats för tillfällig uppkallelse af landstorm och dylikt.

Jag har med detta sökt göra klart, att den patronkvantitet, som det här gäller att anskaffa, är ett minimum af ett minimum, och att det därför är så mycket nödvändigare att icke dröja för långt fram i tiden med att fylla detta ytterst nödvändiga behof. Det har nu beviljats för detta ändamål först och främst hvardera af åren 1892 och 1893 800,000 kronor. Förra riksdagen nedsattes det af Kongl. Maj:t begärda beloppet till 600,000 kronor. Man beräknade då, att inom 4 år man skulle komma till de 36,000,000. Då skulle ju följdriktigt äfven vid denna riksdag beviljas åtminstone 600,000 kronor, så att man verkligen erhöle den nödiga kvantiteten inom de fyra åren. Det är ju klart, att, i fall man går så till väga, att man för hvarje år fördelar det återstående beloppet så, att behofvet blir fylldt först fyra år derefter, det slutligen skall komma derhän, eftersom det icke ligger i vår hand, utan i vår Herres att bestämma tidpunkten, då kriget drabbar oss, att vi icke äro tillräckligt rustade, då olyckan kommer öfver oss.

Detta har jag velat anföra på det att kammaren må få taga helt och hållet på sig ansvaret för denna nedsättning, och att det icke skall kunna sägas, att från statsrådsbanken ej lemnats nödiga upplysningar.

Herr Danielson: Som herrarne finna, har utskottets hemställan i denna punkt tillkommit genom den förseglade sedeln.

Alldeles som herr statsrådet upplyst, har man förr tänkt sig

att få behovet fylldt på tre år från och med det nästkommande. Men utskottet har nu ansett, att denna tid kunde förlängas med ett år, eller att det återstående anslagsbeloppet kunde fördelas på fyra år. Ett skäl dertill har varit, att man ansett, att så stora utgifter förekommit på denna hufvudtitel år efter år, att man under öfvergångstid måste vara så sparsam som möjligt. Att ännu ett skäl tillkommit, kan väl ej förnekas, det nämligen, att anskaffningen af nya gevär något fördröjts och i föjd deraf ett minskadt behof förefinnes. Också har Kongl. Maj:t beräknat detta antal patroner med hänsyn till Kongl. Maj:ts framställning om köp af 10,000 karbiner. Men reservanterna från denna kammare hafva föreslagit anskaffande af allenast 5,000 karbiner. Likaså i fjor, då Kongl. Maj:t vid sin beräkning hade att taga hänsyn till 10,000 nya karbiner, beslöt Riksdagen anskaffande af halfva antalet eller 5,000. Dessa förhållanden böra väl få göra sig gällande så, att man nu något framflyttar den tidpunkt, då man skulle hafva behovet fylldt. Jag tror, att om, genom det anslag vi nu föreslagit med det antal gevär, som nu förefinnes, det blir för hvarje gevär 300 patroner, detta icke är så obetydligt.

Det sistnämnda skälet förutom sparsamhetsskäl är det, som gjort, att utskottet kommit till det beslut det fattat. På grund deraf yrkar jag också bifall till utskottets hemställen.

Herr Liljenroth: Då jag är fullkomligt öfvertygad, att 300 patroner per man är alldeles för litet såsom mobiliseringsammunition, och då dertill kommer, att statsutskottet beräknat dessa 300 patroner endast för 68,098 gevär, d. v. s. det antal, som var färdigt redan den 1 januari i år, men under årets lopp nästan hela den beräknade kvantiteten, d. v. s. 100,000 gevär, blir färdig, blir ju ammunitionen i förhållande till detta gevärsantal ännu mycket knappare, än man tilltrött sig kunna beräkna den. Att alltför länge dröja med att förse sig med den ifrågavarande ammunitionskvantiteten anser jag riskabelt, och som gevärsfrågan nu tyckes hafva gått åtskilligt framåt i denna kammare sedan föregående år, hoppas jag, att ammunitionfrågan icke gått tillbaka. Det afprutades förra året 200,000 kronor å det af Kongl. Maj:t begärda anslag, och jag hoppas, att ej ytterligare nedsättning skall göras nu.

Jag får därför yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag skall värdsamt anhålla, att denna kammare ville bifalla utskottets förslag. Vi se, huru utgifterna på denna hufvudtitel oupphörligen endast växa. Röster höjas hvarje år, i synnerhet i början af riksdagen, att det måste sparas, att vi få lof att åstadkomma besparingar mera, än vi gjort förut. Men när det så blir fråga om ett anslag, på hvilket besparing föreslås, så blir det aldrig enighet, utan då är det alltid de, som säga: ja, jag kan väl vara med om att spara, men jag vill icke vara med i detta fall. På detta sätt kommer man naturligtvis aldrig till det resultat, att någon sparsamhet blir utöfvad.

Nu synes det mig, att då ingen fara är å färde, och då, såsom

*Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nition för
eldhand-
vapen.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nitition för
eldhand-
vapen.
(Forts.)*

från statsrådsbänken nyss blifvit framhållet, så stora belopp blifvit för ifrågavarande ändamål så nyligen af Riksdagen beviljade, som år 1892 800,000 kronor, år 1893 likaledes 800,000 kronor och år 1894 600,000 kronor, man skulle kunna känna sig tillfredsstäld, om det anslås för nästa år 450,000 kronor. Jag tror, att skäl förefinnas att göra den besparing, som utskottet här föreslagit; och jag är öfvertygad om, att man med godt sinne kan göra det. För så vidt vi känna till, har det icke hörts något från något håll, som skulle kunna anses tyda på, att någon fara är för handen. Vi lefva ju dess bättre i fredliga tider och under fredliga förhållanden.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits å de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b).

Bifölls.

*Angående
anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.*

Efter föredragning vidare af *punkten 20*, deri utskottet hemställt, att en af Kongl. Maj:t gjord framställning om anvisande af anslag för anskaffning af fästningsartillerimateriel äfvensom en af friherre Klinkowström i ämnet väckt motion ej måtte af Riksdagen bifallas, lemnades ordet till

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe, som yttrade: Utskottet har här föreslagit en indragning af det anslag, som under en följd af år utgått för detta ändamål, och utskottet har motiverat sitt förslag dermed, att det för närvarande skulle vara mindre angeläget att för ifrågavarande ändamål anslå några medel. Det har kalkylerat så, att då af det belopp, 1,471,000 kronor, som man hade tänkt sig skola utgå till fästningsartillerimateriel, redan beviljats 1,200,000 kronor och således endast 271,000 kronor återstå, man skulle kunna vänta några år med att anslå medel till sådan materiel, då det ännu är så mycket i befästningsväg som felar. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att utskottet för sina beräkningar begagnat en utgångspunkt, som *icke torde vara den rätta*. Utskottet stöder sig nemligen på en bestyckningsplan, som fastställdes 1878, men hvilken, såsom utskottet också senare anför, icke är längre gällande, enär 1892 på våren en ny sådan bestyckningsplan blifvit fastställd. Det är lätt att förstå att, då af alla de förändringar som egt rum på det militär-tekniska området under senaste decennium, artilleriet gjort de allra största framstegen, man icke kunnat stå qvar vid en så gammal bestyckningsplan som den af 1878, utan man har varit nödsakad att med afseende fäst på den utrustning, som en fiende förskaffat sig, hvilken må hafva i sinnet att angripa vårt land, ändra gällande bestyckningsplan, så att man kan möta honom med

*Angående
anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

något så när fullkraftiga pjäser, och följderna deraf har blifvit, att de behof, som varit afsedda att fyllas med detta angifna belopp, högst väsentligt ökats. Det kan vara mycket ledsamt, men det kan ingen menniska rå för, att, då man i alla andra länder mångdubblat sin anfallskraft och då våra eventuella motståndare feke dröjt att förskaffa sig ett artilleri af oerhörd verkningsförmåga, det blifvit nödvändigt för oss att i artilleriväg söka komma i jembredd med dem, så att, i stället för att 270,000 kronor skulle återstå, det efter den nya bestyckningsplanen är 2,600,000 kronor som felas, innan våra sjöfästningar kunna sägas tidsenligt bestyckade. Denna bestyckningsplan har varit i utskottets hand; åtminstone vet jag, att den stälts till förfogande, så att den icke *borde* vara obekant. Men äfven den, som icke närmare genomgått densamma, borde kunna förstå, att, om en ny bestyckningsplan blifvit fastställd, den icke kan tänkas hafva stannat vid den artilleristyrka, som upptogs i den gamla, utan måste förutsätta betydligt mera artilleri och följaktligen kräva större kostnader för att realiseras. Det är det ena jag ville säga.

Sedan har utskottet anfört, att »de vallar, på hvilka den nya bestyckningen skall uppställas, behöfva förändringar och förstärkingar, på det att de nya pjäserna må kunna der uppställas och gifvas nödigt skydd», och häri sökt ett skäl för att tillstyrka uppskof med den fortsatta artillerianskaffningen. Vore det fråga om mycket stora summor, kunde måhända någon giltig grund finnas för utskottets förslag. Men detta skäl kan icke motivera indragning af ett jemförelsevis så ringa anslag som 100,000 kronor, ty den bestyckning som skall uppställas t. ex. å öfre verket å Oskar-Fredriksborg kräfver en kostnad af ända till 700,000 kronor. Och innan den summan beviljats, torde bröstvärn och vallar för länge sedan hunnit fullbordas.

Jag vill också erinra om, att ammunitionen till dessa pjäser är så oerhördt dyr — och man kan ju icke skaffa pjäser, utan att de åtföljas af en viss mängd ammunition — att äfven uti detta förhållande ligger ett skäl att icke göra ett afbrott i de belopp man årligen afsett för det grofva artilleriet. — Jag vill nämna, att kostnaden för anskaffande af nödig ammunition till pjäserna i det sistnämnda verket uppgår till ett belopp af 196,578 kronor. Slutligen torde böra påminnas om, att fästningarnes grofva artillerimateriel tager lång tid att tillverka, äfven om nödiga medel beviljas.

Jag kan således icke finna annat, än att de skäl utskottet åberopat för att nu med ens göra ett afbrott i det anskaffande, som har fortgått i många år, icke duga att i någon mån stödja sig på. Om utskottet hade anfört att det af besparingsskäl — och det är väl sådana, som här varit hufvudsaken — icke velat förorda detta anslag, skulle man kunnat förstå det, hur beklagligt det än vore. Men jag kan icke finna, att några på verkliga sakförhållanden grundade skäl blifvit anförda för att nu indraga ett anslag, som utgått under många år. Det gäller ju att försvara inloppet till vår hufvudstad, och det är således en vigtig fråga, hvarför jag

*Angående
anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

icke kan annat än beklaga, att utskottet kommit med detta förslag och att det antagligen blir kammarens beslut.

Herr Danielson: anförde Jag hemställer till herrarne, huruvida någon af herrarne eller Riksdagen för öfrigt någonsin fått del af någon annan bestyckningsplan än den som framkom 1891, och på grund af hvilken Riksdagen 1891 fattade sitt beslut och på en gång beviljade ett belopp af 1,471,000 kronor, hvarigenom man afsåg att denna bestyckningsplan skulle komma till fullständigt utförande. Nu har af detta belopp anvisats, såsom herrarne kunna se, 1,200,000 kronor, och det återstår således endast 271,000 kronor. Man behöfver icke komma längre än till 22 punkten af denna hufvudtitel för att finna, att Kongl. Maj:t der med stor styrka framhåller, att detta artilleri, de pjaser som äro anskaffade för detta anslag, icke kan uppställas på fästningen, förrän fästningsvallarne förstärkas. Då hade vi att öfverväga, huruvida det icke vore mera klokt att låta anstå med detta anslag, dessa 271,000 kronor, och i stället anvisa medel, så att dessa redan anskaffade pjaser skulle kunna uppställas. Det var hufvudsakliga skälet. Nu säger herr statsrådet, att intet hindrar att uppställa dessa pjaser. Det kan väl icke bära i stycke med hvad som kommer i 22:a punkten, der Kongl. Maj:t säger att det är omöjligt att uppställa pjäserna på öfre verket, liksom äfven på det nedre, ty detta senare behöfver mera pansar och det öfre behöfver betydligt förstärkas. Jag kan därför icke fatta, huru herr statsrådet nu kan uttala en sådan uppfattning.

Hvad det beträffar att det skulle nu gälla en annan bestyckningsplan, så vet icke Riksdagen derom; Riksdagen har aldrig fått någon sådan sig delgifven. Jag må säga, hvad beträffar det nu af herr statsrådet antydda förhållandet, att den skulle vara känd på afdelningen, att jag för min del icke har sett någon sådan. Der hafva varit framlagda några promemorior, som kanske innehållit dessa siffror, men de hafva icke varit underskrifna, utan på blanka papper, och ej kan man då fästa sig vid något sådant. Jag har sjelf hört af afdelningens ordförande, att han vet ingenting derom. Det kan ju också hända, att den bestyckningsplan som fastställdes 1893 kan blifva billigare än den af 1891; det kan man icke veta, då man icke sett något deraf. Kan man då verkligen begära, att Riksdagen skall anvisa högre belopp, innan den får pröfva förhållandena, och den nya bestyckningsplanen delgifves Riksdagen på vanligt sätt.

Jag tror därför att ett afbrott med anskaffande af dessa kanoner är välbetänkt, och att medlen i stället böra anslås till åtgärder för uppsättande af dem vi hafva, ty hvad skola vi göra med dessa pjaser, om de icke kunna uppställas och begagnas, utan måste förvaras i skjul eller på andra ställen. Det är därför som man ansett ett uppskof välbetänkt; ett dylikt uppskof med anskaffande af dessa snabbeldskanoner lär väl icke heller vara så betänkligt.

Det har uppgifvits, att det skulle behöfvas tre pjaser i det nedre verket och att tre pjaser skulle kunna uppställas i det öfre

för att beherska farvattnet utåt skärgården. Jag hemställer dock, om det vore lämpligt att låta dessa pjäser tills vidare ligga utan nytta i stället för att dröja med vidare anskaffande, tills man kan få gagn af dem, man har penningar till. Detta var hufvudskälet för vår hemställan, och jag tror, att statsrådet icke skall ogilla den uppfattningen att, om man skaffar sig något, man gör klokt i att ställa så till att man får nytta af det. Vi trodde därför, att detta anslag kunde anstå i år och att vi hellre borde använda dessa medel till det förstärkningsarbete, hvilket statsrådet så varmt framhåller i 22:a punkten.

Jag tror icke, att jag behöfver yttra mig vidare i denna sak, ty den talar så att säga för sig sjelf, och jag anser att det är klokt att icke inköpa de återstående kanonerna förr än de arbeten blifvit verkställda, som erfordras för att kunna få dem uppställda på sin plats, der de då blifva brukbara.

På grund af dessa skäl och dem, som utskottet anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Jag vill blott rätta ett misstag, som nyss tyckes hafva gjorts. Jag nämnde att de tre pjäser, som skola uppställas i nedre pansarbatteriet, få vi i vår, men att deremot de pjäser, som skola ställas i öfre verket, ännu icke äro beställda, samt att de förra icke kunna uppställas på de platser, som skulle i öfre verket anordnas för de senare. Detta har sin orsak i den olika konstruktionen af lavettaget. De, som äro afsedda för nedre verket, äro Withworth-kanoner, och ligga i *kasemattlavetter*; andra åter skulle ligga i s. k. höj-sänk-lavetter lika med dem, som finnas i Karlskrona, och dessa pjäser äro mycket dyrare, de kosta omkring 227,000 kronor stycket, således inemot 700,000 kronor för alla tillsammans. Det hade varit mycket önskvärdt, om man fortsatt med anslaget, så att man kunnat börja samla nödiga medel till dessa pjäser.

Herr Danielson: Oss har det meddelats, att det fans medel till anskaffande af dessa pjäser, fast de ännu icke blifvit beställda, och då vi sågo efter i rikshufvudboken, så fans vid 1894 års slut en tillgång på detta anslag om närmare en million kronor, som ännu icke hade utgått, hvarför vi, som sagdt, trodde att penningar funnos, och att det blott återstod att beställa ifrågavarande pjäser.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kamraren utskottets hemställan.

Punkten 21.

Bifölls.

*Angående
anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Angående
anslag till sjö-
fästningarne.
(Forts.)

Punkten 22.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat bevilja till förstärkning af försvaret vid Oxdjupet 1,010,000 kronor, till komplettering af försänkningarne vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning 100,000 kronor och till förstärkningsarbeten vid Kungsholmens fästning 671,500 kronor, äfvensom till utgående under år 1896 deraf anvisa för förstnämnda ändamål 150,000 kronor, för försänkningarna vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning 50,000 kronor samt för förstärkningsarbetena vid Kungsholmen 140,000 kronor.

Under mom. a) hemställde emellertid utskottet:

att Riksdagen måtte till förstärkningsarbeten å sjöfästningarna Oscar-Fredriksborg och Kungsholmen bevilja 443,500 kronor och deraf på extra stat för år 1896 anvisa 221,750 kronor.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: De tungt vägande skäl för nödvändigheten att nu börja att sätta i ordning våra sjöfästningar, som anförts i Kongl. Maj:ts proposition och angående hvilka utskottet dessutom skaffat sig närmare upplysningar, hafva visserligen föranledt utskottet till det yttrandet, att utskottet icke kan tillråda ett vidare uppskof med vidtagandet af nödvändiga åtgärder, men på samma gång som utskottet gör detta uttalande, så synes utskottet, på grund deraf att det icke ansett sig kunna gå in på Kongl. Maj:ts förslag i dess helhet, i viss mån hafva i sjelfva verket motverkat hvad det önskat befordra. Ty hvad innebär väl utskottets afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af medel på en gång och dess omsorg att nu till utförande förorda blott sådana arbeten, som kunna anses mera fristående i förstärkningsplanen och således kunna utföras oberoende af beslut om utförande af andra arbeten — hvad innebär det om icke just ett uppskjutande af arbeten, hvilkas stora nödvändighet blifvit erkänd? Jag måste uttala, att man härigenom icke tillgodosett försvaret på ett lyckligt sätt och äfven vållat väsentliga olägenheter i ekonomiskt afseende.

Kongl. Maj:t hade tänkt sig, att dessa arbeten kunde utföras på tre eller fyra år, men utskottet anför såsom motiv för sitt afstyrkande, att utskottet anser det icke vara lämpligt att på en gång bringa planen till utförande och under tiden ännu mera försvaga fästningarnas försvarsförmåga. Det skälet vore nog riktigt, om Kongl. Maj:t satt i fråga att på ett enda år utföra dessa arbeten, ty då skulle man ju på en gång öfverallt borttaga den nuvarande bestyckningen och demolera fästningen, och derigenom skulle vi under arbetstiden stå försvarslösa. Men annorlunda ställer sig saken, då arbetet skall dragas ut på tre eller fyra år. Det kan icke sägas vara på en gång.

Jag skall be att få återgå till det ämne, som man nyss talade om i sammanhang med frågan om de grofva pjeserna, och dervid

dels erinra om, att vid Kungsholmen de behöfliga pjeserna redan stå uppställda, dels ytterligare påpeka, att de pjeser, som skola stå i det nedre verket af pansarbatteriet, blifva färdiga i vår. Som man sett af tidningarna, hålla de på att göras i ordning och profvas. Då kan jag icke finna något, som hindrar att på ett enda år på båda ställena anskaffa hela det förstärkta skydd, som behöfves. Det är i synnerhet påtagligt, att då frågan gäller ett pansarskydd, så skulle ett beviljande nu af endast en del af hvad som fordras icke verka annat, än att man icke vågar beställa alltsammans, utan måste nöja sig med en mindre del eller ock vänta och icke göra något, förr än det belopp beviljats, som är nödvändigt för den ökade bepansringen i dess helhet. Det ser emellertid ut, som om utskottet skulle vilja fastställa en annan plan, när utskottet talar om »ombyggnad af öfre verkets norra front med starkare bröstvärn och apterad för de 3 nya 24 centimeters kanonerna i höj-sänk-lavettage»; men härvid är att erinra, att dessa kanoner finnas icke. Skulle man då gå till väga på det sätt, som utskottet föreslagit, så skulle man först bortskaffa den bestyckning, som nu finnes på det öfre verket, och så skulle man taga af dessa penningar för att bygga om verket för de nya pjeserna. Men när det så blefve färdigt om ett par år, så finnes det inga pjeser att ställa upp der, då, såsom jag nyss nämnde, inga medel anslagits för det ändamålet, och man icke kan taga af de pjeser, som äro afsedda för det nedre verket; ty lavetterna äro af en helt annan konstruktion, och bröstvärnnet måste för de tilltänkta nya kanonerna göras så högt och så anordnas i öfrigt, att de gamla pjeserna icke heller kunna der uppställas. Detta gör, att i sjelfva verket det är alldeles omöjligt att följa den plan, som utskottet här satt i fråga. Det är nu väl, att utskottet genom hvad som står på sid. 44 möjliggjort för Kongl. Maj:t att med något större frihet använda dessa medel, om de blifva anslagna. Der står det nemligen, att om det skulle »visa sig, att andra förstärkningsarbeten å sjöfästningarne än de af utskottet här ofvan angifna böra företrädesvis ifrågakomma, bör hinder ej möta att verkställa dessa, derest de kunna utföras inom nyssnämnda belopp, 443,500 kronor». Men anslagsbeloppets begränsande på sätt som skett har också en annan olägenhet. Om man nemligen tänker på Kungsholmen, så är det ju meningen att för dessa medel öka styrkan af de bröstvärn, som der förefinnas och som äro alldeles för svaga. Det skulle göras på det sättet, att man skulle öfverhvälfva grafven och göra en större jordvall der framför. Men då medel nu icke beviljats för arbetenas fullföljande, så kan antagas, antingen att det af utskottet tilltänkta partiella ombyggnadsarbetet måste utföras på ett starkare, således dyrare sätt, eller ock att skyddet oakadt ombyggnaden likväl icke blir fullt tillfredsställande, då man ju icke är säker på att kommande Riksdagar skola bevilja medel efter den ursprungliga planen.

*Angående
anslag till sjö-
fästningarne.
(Forts.)*

På samma sätt med Oscar-Fredriksborg: det är klart, såsom jag redan antydt, att om man icke får beställa alltsammans på en gång, så kan man icke utföra allt till det förmånliga pris och på det lämpliga sätt, som om man kunde beräkna hela det belopp, som

Angående
anslag till sjö-
fästningarne.
(Forts.)

ifrågasatts af Kongl. Maj:t från början. Men då utskottet icke ansett sig kunna gå längre än det gjort, så är det ju klart, att jag får inskränka mig till att uttala min tacksamhet för hvad utskottet kunnat föreslå, men jag har icke kunnat underlåta att påpeka de olägenheter, som onekligen blifva följderna af det tillvägagående, som utskottet föreslagit.

Herr Mankell: Flere gånger har jag såsom *norm* för beviljande af militära anslag efter urtima riksdagen framhållit, att man lojalt borde bevilja alla anslagsfordringar, som af detta riksdagsbeslut blifvit en följd, äfven om man icke deltagit i detsamma, men deremot försöka i möjligaste mån undvika andra utgifter, så länge öfvergångstiden för det nya arméförslaget varar. Denna norm har Kongl. Maj:t likvisst icke ansett sig böra följa, utan föreslagit en mängd andra utgifter, som med urtimabelslutet icke hafva något sammanhang. Vid innevarande riksdag har Kongl. Maj:t äskat en förhöjning å fjerde hufvudtiteln af icke mindre än närmare 2,000,000 kronor, förutom de kasernbyggnader, som omnämnas i den kongl. propositionen n:o 25, och hvilka skulle kosta 300,000 kronor. Af dessa anslagsfordringar har statsutskottet på *ordinarie stat* tillstyrkt 743,000 kronor. Dessutom har det till framtida behandling uppskjutit ett anslag till kasernbyggnader på 420,000 kronor, förutom nyssnämnda särskilda anslag på 300,000 kronor. Hvad beträffar de *extra ordinarie* anslagen, har Kongl. Maj:t föreslagit en förhöjning till 3,400,000 kronor från 2,200,000 kronor, således med 1,200,000 kronor. Af dessa medel har utskottet afprutat något öfver 800,000 kronor, och denna kammarens ledamöter dessutom sökt minska 500,000 kronor på anslaget till eldvapen, hvilket dock, att döma efter förmiddagens votering, förmodligen icke kommer att röna någon framgång. Det är således allt skäl att söka spara mera.

Här finnes nu i denna punkt förslag till en utgift, som icke har det ringaste sammanhang med urtima Riksdagens beslut. I densamma har nemligen ifrågasatts en ombyggnad och förstärkning af *sjöfästningarna*. Hvad beträffar fästningsrayonen Vaxholm—Oscar-Fredriksborg, så begäres dertill icke mindre än 1,160,000 kronor och till Kungsholmen 671,000 kronor, således tillsammans närmare 1,800,000 kronor, af hvilka medel Kongl. Maj:t begärt 340,000 kronor för år 1896. Nu har visserligen utskottet sökt nedpruta detta anslag till 443,000 kronor, deraf 221,750 kronor skulle utgå nästa år. Men jag anser för min del, att man utan fara bör kunna uppskjuta denna utgift till en kommande tid. Öfver hufvudtaget förefaller det mig ganska bedröfligt, att två så nya fästningsanläggningar, som Stockholms försvar åt sjösidan, det vill säga Vaxholm och Oscar-Fredriksborg, samt Kungsholmen, redan äro i behof af ombyggnad och förstärkning; och jag är fullt öfvertygad om att, om herrarne nu bevilja detta ifrågasatta anslag, så kommer Kongl. Maj:t säkerligen att om några år begära resten af det större anslag, som af honom blifvit ifrågasatt. Har man en gång räckt ut fingret, får man sedan snart lemna hela handen. Detta

är nu så mycket mera olämpligt, som åtskilliga andra mycket viktigare fästningsanläggningar måste för långliga tider åsidosättas.

Någon fara af uppskof med dessa ombyggnadsarbeten tror jag icke kan förefinnas, då man erinrar sig Kongl. Maj:ts uttryckliga försäkran i trontalet, att i Europa för närvarande råder ett fredligt tillstånd, och att de förenade rikena befinna sig i godt förhållande till *alla* främmande magter.

Men detta är icke mitt förnämsta och viktigaste skäl för yrkande om uppskof med denna utgift. En hvar eller åtminstone de flesta, som någon tid varit medlemmar af denna kammare eller af riksdagen, torde känna mina åsikter om fästningsväsendet. Jag tror, att detsamma icke kan hafva någon varmare vän än jag, och det är därför som jag, på sätt jag vid föregående riksdagar haft tillfälle att framhålla, skulle vilja för ett ändamålsenligt fästningsväsende anslå mycket större summor, än som hittills blifvit ifrågasatta, ehuru väl, jag erkänner det, med det vilkor, att en del af dessa medel tagas från anslaget till den sjögående flottan, hvars vikt för försvaret enligt min åsigt är vida mindre än fästningsväsendet.

Emellertid torde det vara svårt att fördölja, att det i afseende å fästningsväsendet råder en fullkomlig brist på plan och system. Om man möjligen skulle kunna skönja något slags tecken till system, så är det att man under en lång följd af år fortfarande byggt på den fästning, som minst och sist torde komma i tillfälle att begagnas mot fienden, nemligen Karlsborg, under det man på ett märkligt sätt försummat de båda punkter, som i händelse af försvaret af vår neutralitet måste anses mest blottställda, nemligen Göteborg åt sjösidan och Stockholm åt landsidan. I öfrigt har man i fråga om anslagsfordringar till fästningsväsendet sett råda det största vankelmod. Skådar man tillbaka på anslagsfordringarna under de sista 5 å 10 åren, så gå de härs och tvärs, än å det ena och än å det andra hållet. Ån har det varit fråga om att utvidga befästningarna vid Karlskrona genom särskilda fästen på de kringliggande öarne. Ån har det talats om förstärkta befästningar i Stockholms skärgård. Ån har det föreslagits en repli punkt på Gotland. Och för närvarande sväfvat öfver våra hufvuden planen om en ny fästning i Norrland vid Boden, som enligt somligas uppgift skulle kosta 6½ millioner kronor. Säsom yttringar af samma vankelmod torde äfven kunna anses det nu framlagda förslaget att ombygga och förstärka ofvannämnda gamla fästningar, som borde vara fulländade, åtminstone för någon tid.

Jag frågar den ärade kammaren, hvad man skall säga om ett sådant tillvägagående. Kan man hafva förtroende till den krigsstyrelse, som i en så viktig fråga, som den om befästningsväsendet, hyser så vacklande och vexlande åsikter? Och är det underligt, om Riksdagen slutligen skulle blifva alldeles konfunderad och icke veta, när den skall svara ja eller nej?

Nej, ett bestämdt system måste följas. Men då, säsom jag vid föregående riksdag anmärkt, det icke synes vara möjligt att på annat sätt, än genom *anslagsvägran*, från regeringen framkalla fram-

*Angående
anslag till sjö-
fästningarne.*
(Forts.)

Angående
anslag till sjö-
fästningarne.
(Forts.)

läggandet af ett allmänt förslag till ordnande af rikets befästningsväsen, med angifvande af kostnaden för hvarje särskild befästning, så att man kan få en öfversigt öfver förhållandena, och i synnerhet med angifvande af den *ordning*, i hvilken de särskilda befästningsarbetena böra utföras i förhållande till deras relativa vikt och betydelse, så kan jag icke förstå annat, än att vi måste se tiden an med afseende å beviljande af vidare anslag. Det är verkligen en bra billig och befogad begäran att, då man påvisat detta vacklande i afseende å fästningsväsendet, man slutligen en gång måtte få en bestämd plan sig förelagd. Att under sådana förhållanden plottra bort åtskilliga hundratusental, ja kanske millioner kronor på förbättringar af gamla fästningar, medan så många nya och viktigare fästningsanläggningar ännu icke ens blifvit ifrågasatta eller fått det ringaste anslag, det synes mig vara i högsta grad olämpligt.

Derför ser jag mig nödsakad att, om än med svidande hjerta och äfven med utsigt att icke vinna någon framgång, äfven vid detta tillfälle bestämdt yrka på afslag å den nu föreliggande punkten, och att inga medel måtte för der ifrågasatta ändamål beviljas.

Herr Nyström: Den 22:dra punkten afser egentligen en byggnadsfråga, men innan jag öfvergår till den, skall jag be att få erinra om några uppgifter, som stå att läsa i den föregående punkten, nemligen på sid. 31 och följande, der det talas om den materiel, som redan finnes uppställd eller kommer att uppställas i de fästningar, som äro föremål för de särskilda förslagen i denna punkt. På sid. 31 förekommer en upplysning derom, att 3 stora kanoner, hvardera kostande 227,234 kronor, redan finnas uppställda å Vaxholm—Oskar-Fredriksborgsbefästningarna, men att utom dessa äro antingen uppställda eller beställda åtskilliga mindre pjäser, såsom 11 stycken 5 centimeters och 42 stycken 8 centimeters kanoner samt 25 stycken 8 millimeters kulsprutor. Nu torde det ju vara uppenbart, att detta är ny materiel, men att i denna fästning med all säkerhet finnes ofantligt mycket gammal materiel med stort värde. Derom finnas inga upplysningar, men så mycket se vi, att, hvad Vaxholm—Oskar-Fredriksborg beträffar, äro medel anvisade till ett belopp af 1,200,000 kronor af senare Riksdagar 1891—1894. I Kungsholmens fästning uppgifves likaledes finnas en bestyckning af 3 lika dyra kanoner, hvarjemte der också säkerligen finnes en hel del annan dyrbar materiel. Men detta är icke det enda värde, som der finnes förvaradt och der behöfver skyddas: der finnes också en servis, bestående af alla slags människor allt ifrån de vid kanonerna grånade artilleristerna till våra värnpliktige, som der bjuda sina lif till fäderneslandets försvar; och slutligen finnes derinom det viktigaste af allt, de försvarskrafter, energi och mod, som skola lifvas upp af det skydd, som denna försvarsservis med all säkerhet kan påräkna, och utan hvilken säkerligen icke denna försvarskraft kommer att förefinnas i den mån och den grad, som verkligen erfordras. Om vi således kunna vara ense om, att inom dessa murar äro under alla omständigheter för-

varade ett dyrbart materiel af högt och ideelt värde, som icke bör på något sätt förfaras eller förminsas, så är det också klart, att den lokal, de fästningar, i hvilka och under hvilkas skydd detta värde skall operera, måste vara väl omsedda. Men huru förhåller det sig nu med dessa fästningar? Ja, varnad af den reservation, som friherre Gripenstedt i Första Kammaren afgifvit, skall jag icke allt för djupt inlåta mig på en granskning af deras beskaffenhet, men ett och annat torde likväl böra nämnas, för att det måtte blifva klart, att allt icke är så som det borde vara i det afseendet.

På sid. 34 gör chefen för fortifikationen en generel anmärkning deröfver, att förändringar i befästningsväsendet måste blifva en nödvändig följd af de på senare tider inträdda förbättringarna på vapen- och sprängteknikens område. Det är uppenbart, att förändringarna äro stora. Det är icke länge sedan en högre artilleriofficer meddelade mig, att man numera hade kommit förbi kanoner, som kastade sina projektiler 13,000 å 15,000 meter från mynningen, och att man icke längre behöfde frukta för, att det ej skulle kunna göras sådana kanoner, som kunde kasta projektiler 20,000 meter från batterierna. En kula med en så oerhörd hastighet måste otvifvelaktigt, då den träffar sitt mål, helst då detta icke ligger på så stort afstånd, hafva en enorm förstörelsekraft. Då våra fästningar icke äro af den allra nyaste tidens konstruktioner, är det gifvet, att de icke kunna fullständigt motstå ett anfallsmedel af så våldsamt beskaffenhet.

Det finnes också i detta utlåtande att läsa ett och annat om de svårigheter, som förekomma inom fästningarne, men, såsom jag nyss nämnt, är jag förvissad om, att hvad der står är allmänt bekant, och att det därför icke torde vara skäl att upprepa det. Det är samma förhållande inom Kungsholmens fästning, och jag vill derfor uppläsa en liten passus, som därför är ganska betecknande.

»Ifrågavarande bröstvärn», yttrar chefen för fortifikationen, »vore i sjelfva verket så svaga, att en blifvande fiendes projektiler med lätthet skulle kunna genomslå dem och träffa de bakom bröstvärnen uppställda dyrbara kanonerna med deras servismanskap, och den särskilda omsorg, som nedlagts på valet af lavettkonstruktion för kanonerna och som afsett att åt berörda materiel och servis söka bereda möjligast bästa skydd genom att mellan skotten hålla dem fullkomligt dolda bakom bröstvärdet, komme följaktligen att sakna betydelse.»

Rörande försänkningarna utanför Vaxholms fästning säger samme fortifikationsgeneral: att å deras förefintlighet och styrka hela försvaret i Stockholms skärgård vore i väsentlig mån beroende, men att de enligt en utaf chefen för fortifikationen särskildt afgifven undersökningsrapport, af flera skäl numera icke kunde anses lämna all den trygghet, som ursprungligen med dem afsetts.

Jag befarar, att detta uttryck döljer mera än det yppar, och att i afseende på beskaffenheten af dessa försänkningsslinier säkerligen rätt mycket återstår att önska. Om, mine herrar, en enskild man finner att taket på hans hus är otätt och dåligt, att tak-

*Angående
anslag till sjö-
fästningarne.*
(Forts.)

*Angående
anslag till sjö-
fästningarne.*
(Forts.)

stolarne icke förmå bära taket, att hans familj, husfolk och bohag därför icke åtnjuta det skydd de påräknat, torde han icke draga i betänkande att, med alla till buds stående medel, bota denna skada. Jag tager också för gifvet, att han söker sätta det i ordning under den goda tiden, under sommarens fredliga vindar. Han skjuter nog ej upp det till ofredens dagar: höstens stormar och vinterns snöväder. Jag tror, att, om han så gjorde, han med säkerhet af sin granne skulle anses såsom en oklok man. Nu förefaller det mig, som förhållandet i förevarande afseende är detsamma, ehuru med större dimensioner, ty det gäller att här skydda en mängd värdefull egendom. Ett uppskof skulle med all visshet vara synnerligen oklokt.

Enligt hvad som står att läsa på sid. 32 i utskottsbetänkandet, har också 1894 års Riksdag förklarat sig i likhet med general-fälttygmästaren och departementschefen till fullo inse vigten deraf, att i all synnerhet fästningarne åt sjösidan snarast möjligt försättas i försvarsdugligt skick, och i anledning deraf anvisade också Riksdagen det då dertill begärda beloppet. Innevarande års statsutskott har också förklarat sig vara af samma mening, då det yttrar: att, med hänsyn till vigten att hafva hufvudstaden och Karlskrona örlogsstation tryggade mot fiendtligt anfall, ett vidare uppskjutande af sådana åtgärder icke kan tillrådas.

Åsigtterna synas sålunda vara fullständigt eniga derom, att de föreslagna försvarsåtgärderna äro nödvändiga, och det finnes enligt min tanke ingen annan skilnad mellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag, än att, då Kongl. Maj:t önskar att Riksdagen måtte fastställa en plan för dessa förstärkningsarbetens utförande under en tid af fyra år och härför begär ett anslag för år 1896 af 340,000 kronor, utskottet för ändamålet föreslår ett belopp af 443,500 kronor att på två år fördelas med 221,750 kronor för hvarje år. Men utskottet har enligt min tanke i och med detta steg återtagit och ändrat sin åsigt om behofvet af att dessa åtgärder icke uppskjutas, då utskottet yttrar: att »de begränsade tillgångar, som för mera tillfälliga försvarsbehof enligt utskottets mening för närvarande böra anvisas, icke tillåta ett utförande af förstärkningsplanen».

Ja, man kan ju vara af olika åsigtter, huruvida dessa af Kongl. Maj:t ifrågasatta åtgärder icke äro mera nödiga, mera trängande än andra tillfälliga försvarsbehof. Då man sålunda icke vet — åtminstone icke i detta fall — hvad som menas med tillfälliga försvarsbehof, ser det ut, som om utskottet med den ena handen tager tillbaka hvad det gifver med den andra handen.

Jag tror för min del, att förslaget att i ett sammanhang och med ett i förväg uppgjort arbetssystem genomföra hela det förstärkningsarbete, hvarom nu är fråga, är ett mycket lyckligt och riktigt förslag. För oss ingenjörer är det bekant, att sådana arbeten som de ifrågavarande böra, för att kunna med minsta möjliga kostnad afslutas, utföras på möjligast korta tid. Jag tror därför icke, att det är ett lyckligt förslag detta att nu icke godkänna planen i dess helhet, utan endast fastslå vissa poster, som äro uttagna från det generella förslaget, ty derigenom förhindrar man

en del förberedande åtgärder, såsom uppgörande af kontrakt och dylikt, hvilka skulle göra det möjligt att för den närmaste tiden bereda ett skyndsamt utförande af arbetena. För min del kan jag ej säga, af hvilken anledning utskottet slagit in på en sådan väg, om det ej möjligen varit därför, att ett sådant förfarande erbjuder de jämförelsevis minsta summorna. Men att dessa arbeten icke kunna, såsom utskottet anser, utföras fristående och oberoende af förstärkningsplanen, det är af herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet här klart visadt. Jag tror fast hellre, att hvad utskottet trott sig finna vara fristående arbeten i förstärkningsplanen i sjelfva verket icke är detta, utan har ett oskiljaktigt sammanhang med de öfriga posterna; man har blott, såsom vanligen sker vid kostnadsförslag, grupperat arbeten, som antingen af lokala eller tekniska hänsyn hafva något sammanhang med hvarandra. Att man icke ur ett kostnadsförslag kan taga ut hvilka poster som helst och föreslå dem till utförande samt derigenom lägga hinder i vägen för andra, torde vara alldeles uppenbart. De uttryck, som utskottet användt, såsom t. ex. »trott sig finna» och dylika, häntyda också på, att utskottet i förevarande fall visserligen icke har fullt klar syn på saken.

Då sålunda enligt min tanke behovet af de ifrågasatta förstärkningsarbetena icke kan förnekas, då några anmärkningar mot kostnadsberäkningarna icke blifvit gjorda, då det torde vara uppenbart, att arbetenas utförande icke bör för andra tillfälliga försvarsbehof uppskjutas, utan deremot bör i ett sammanhang verkställas, då det af Kongl. Maj:t härför för år 1896 äskade anslag med allena 118,250 kronor öfverstiger hvad utskottet föreslagit, och då motsvarande besparingar med lätthet lära kunna göras på andra extra anslag, om också icke på fjerde hufvudtiteln, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herr *Alsterlund*.

Herr Danielson: Herr talman, mine herrar! Jag vill försäkra kammaren, att utskottet så noga, det förmått, pröfvat den nu föreliggande frågan. Till att börja med skall jag be att få säga några ord med anledning af den siste talarens yttrande. Han sökte med mycken styrka framhålla, att utskottet skulle helt godtyckligt hafva tagit ett stycke af förstärkningsplanen. Denna del vore icke fristående, sade han, emedan planen icke kunde utföras annat än i ett sammanhang. Detta bevisar, enligt min tanke, att den ärade talaren icke läst de handlingar, som föreligga i frågan. Dessa, som äro temligen många, hafva af utskottet blifvit infördrade och grundligt genomgångna. Såsom herrarne kunna se af betänkandet, grundar sig Kongl. Maj:ts förslag på framställningar, som af chefen för fortifikationen blifvit gjorda dels år 1891 och dels 1892, 1893 och 1894. Granskar man nu dessa framställningar, skall man finna, att den första af dem, som gjordes år 1891, innefattade just så mycket, som utskottet nu här tillstyrkt. Chefen för fortifikationen anhöll nemligen då, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

*Angående
anslag till sjö-
fästningarne.*
(Forts.)

*Angående
anslag till sjö-
fästningarne.*
(Forts.)

bevilja 148,000 kronor för utförande af erforderliga förstärkningsarbeten »å öfre verket» vid Oscar-Fredriksborgs fästning samt ett belopp af 200,000 kronor för dylika arbeten å fästningen Kungsholmen. Men Kongl. Maj:t fann den gången icke för godt att göra någon sådan framställning till Riksdagen och ej heller under de följande åren, hvadan frågan varit för Riksdagen obekant, ända tills den nu i år framkommit. Då det således är ett faktum, att chefen för fortifikationen år 1891 föreslog precis detsamma, som utskottet nu föreslår, och då af hans framställning tydligt framgår, att de föreslagna arbetena ansågos kunna utföras oberoende af andra, hemställer jag till den ärade talaren, om det är så märkvärdigt, att utskottet kommit till en liknande uppfattning, att arbetena skulle kunna verkställas för sig sjelfva, oberoende af de öfriga. Anledningen till förslaget att nu börja med detta förstärkningsarbete var ju också den, att man ville göra det möjligt att draga nytta af de nya artilleripjeser, till hvilka medel af Riksdagen blifvit beviljade, genom iordningställande af platserna för desamma. Härmed tror jag mig hafva visat, att den ärade talaren icke har något skäl för sitt påstående, utan att de föreslagna förstärkningsarbetena äro fullkomligt fristående och kunna oberoende af öfriga till planen hörande arbeten utföras.

Hvad för öfrigt den ärade talaren framstälde såsom skäl för att hela den förstärkningsplan borde utföras, som Kongl. Maj:t föreslagit, kan visserligen vara sant. Men jag skall dervid be att få framhålla, att i den planen finnes dock icke allt, som hör till Stockholms skärgårds befästande. Der finnes intet förslaget om försänkingsarbetena i farlederna m. m. sådant, utan om denna förstärkning af Oscar-Fredriksborg än utföres, kan fienden i alla fall genom den norra farleden komma in till hufvudstaden, och der måste sålunda ytterligare försänkningar utföras. Jag tror därför, att många skäl tala för att Riksdagen får tillfälle att närmare se på saken; och då denna fråga ju är för Riksdagen ny, har utskottet icke trott det vara lämpligt eller ens möjligt att föreslå Riksdagen att anvisa medel till allt det, som skulle kunna vara erforderligt i detta fall. Att nu framkomma med den stora befästningsplan, hvarom också här talats, tror jag för öfrigt skulle vara ännu sämre, emedan jag antager, att den skulle blifva så omfattande, att Riksdagen skulle rygga tillbaka för densamma. Då skulle ju tillkomma arbetena med försänkningarne i farlederna i skärgården och åtskilliga andra arbeten vid Kungsholmen och på öarne deromkring, som man kan se framskymta i Kongl. Maj:ts proposition; vidare tillkomme befästningsarbeten på Gotland och vid Boden, ja kanske äfven vid Göteborg. Men vid hvilket belopp tro väl herrarne, att det skulle stanna? Jag tänker, att det skulle blifva högst betydligt; och utskottet har därför, som sagdt, i år stannat vid att föreslå sådana arbeten, som äro nödiga, om man skall draga nytta af anslag, som förut beviljats.

Vidare har här blifvit sagdt angående arbetena vid Oscar-Fredriksborg, att det vore olämpligt, att det »öfre verket» först komme i fråga, emedan de pjeser, som nu vore färdiga, vore af-

sedda att uppsättas i pansarbatteriet. Men då det är samma kaliber för det öfre verkets kanoner som för det nedre, och det endast är i afseende på lavetterna skilnad förefinnes, emedan i det öfre verket skall vara höj-sänk-lavettage men i det nedre fasta vanliga lavetter. Nu lär Kongl. Maj:t hafva låtit göra lavetter, som passa för pansarbatteriet, men inga höj-sänk-lavetter. Detta torde vara hela skilnaden. Jag tror dock, att det icke för den skull är något skäl för Riksdagen att gå utöfver hvad af utskottet blifvit föreslagit, utan att man, som jag redan sagt, bör se tiden an, då denna fråga ju är alldeles ny för Riksdagen.

Att chefen för fortifikationen i sin framställning af 1892 ökade beloppet af den anslagssumma, som skulle begäras, till 1,010,000 kronor och vidhöll detta belopp åren 1893 och 1894, kan jag heller icke finna utgöra något skäl för Riksdagen att gå i någon annan ordning än den, chefen för fortifikationen sjelf angifvit genom sitt förslag af år 1891, hvilket utskottet nu upptagit. Att anslaget till förstärkningsarbetena vid Kungsholmens fästning blifvit nedsatt från 200,000 kronor, som chefen för fortifikationen i nämnda förslag äskade, till 150,000 kronor, beror på, att under tiden för de 2 stora kanonernas uppsättande från annat anslag erhållits 50,000 kronor, hvarför denna summa af utskottet nu blifvit afdragen. Om dessa arbeten vid Kungsholmen gäller för öfrigt precis detsamma, som jag nyss anförde rörande Oscar-Fredriksborg, eller att de enligt framställningen af år 1891 kunna utföras oberoende af andra förbättringar derstädes.

Skulle det för öfrigt visa sig, att andra förstärkningsarbeten å sjöfästningarne än de af utskottet angifna böra företrädesvis ifrågakomma, har utskottet tillagt Kongl. Maj:t fullmagt att kunna verkställa dessa, derest de kunna utföras inom det belopp utskottet föreslagit eller 443,500 kronor och äro i förstärkningsplanen lika fristående som de af utskottet föreslagna arbetena. Detta medgifvande har utskottet gjort på grund af föreliggande handlingar i frågan.

Hvad jag nu sagt, har jag blott velat säga för att fria utskottet från beskyllningen att hafva gått olämpligt till väga, då det icke bifallit hela förstärkningsplanen och tillstyrkt det belopp, Kongl. Maj:t äskat. Jag har i korthet redogjort för utskottets uppfattning, och den förefaller mig mycket hållbar. Jag tror icke heller, att kammaren skall befinnas villig att gå längre, helst då i denna fråga kammare icke står mot kammare, utan Första Kammarerna är enig med oss. Det skulle därför, synes mig vara högst märkvärdigt, om kammaren nu skulle vilja gå utöfver utskottets hemställan, till hvilken jag, herr talman, skall be att få yrka bifall.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit hvart och ett af de olika yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b).

Bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 23*, angående anslag till Karlsborgs fästning med Vaberget; och anförde dervid

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Så mycket är sagdt och skrifvet angående det ekonomiskt och militäriskt förkastliga i detta fästningsbyggnadsarbetes bedrivande med så små årsanslag som 100,000 kronor, att till allt detta intet finnes att tillägga. Då detta belopp, redan allt för ringa för ett rationellt bedrivande af arbetena å sjelfva hufvudfästningen, tydligen är ännu mera otillräckligt att delas mellan densamma och Vaberget, måste följderna af anslagsnedsättningen säkerligen blifva den, att arbetena uti den viktiga Vabergspositionen måste högst betydligt eftersättas. På fästningen kan man nemligen omöjligt afbryta eller ytterligare inskränka de redan ett par år pågående viktiga arbetena för dess slutande genom stormhindrens och portstängselns fullbordande m. m.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

Punkten 24.

Bifölls jemväl.

Punkten 25.

Lades till handlingarne.

Punkten 26.

*Angående
anslag till
flyttande
sjukhus.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till *anskaffning af materiel för flyttande sjukhus* på extra stat bevilja 684,000 kronor och deraf till utgående under år 1896 anvisa en fjerdedel med 171,000 kronor; men hemstälde utskottet, att Riksdagen måtte till anskaffning af materiel för två flyttande sjukhus, på extra stat för år 1896 anvisa 68,490 kronor.

I en vid punkten fogad reservation hemstälde deremot herrar *G. Sparre, O. M. Björnstjerna, C. Lundeberg, F. W. von Otter, G. D. R. Tornerhjelm, K. Bohnstedt, E. Fränckel, N. Fosser, F. E. Pettersson, friherre J. T. Gripenstedt, grefve F. Wachtmeister* och *Th. Nyström*, att, till anskaffning af materiel för flyttande sjukhus, måtte på extra stat för år 1896 anvisas 136,980 kronor.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Odhner: Jag skall be att få yrka bifall till reservanternas förslag, hvilket, såsom kammaren har sig bekant går ut på att, till anskaffning af materiel för flyttande sjukhus, på extra stat för år 1896 anvisas 136,980 kronor.

För att motivera detta mitt yrkande behöfver jag icke anföra några skäl för denna inrättning, flyttande sjukhus i allmänhet. Icke heller behöfver jag orda om nödvändigheten af att hafva dessa sjukhus färdiga och i beredskap vid en eventuel mobilisering, och ej heller om svårigheten för att icke säga omöjligheten af att i hast anskaffa de utredningar, som höra till dessa sjukhus. Mot detta har ingen röst inom utskottet höjt sig, och jag antager derför, att utskottet erkänner att så är förhållandet.

Det enda skäl, som utskottet anfört för sitt beslut, är hänsyn till de betydande anslagsfordringar, som förekomma på fjerde hufvudtiteln nu såsom vanligt, det är sålunda sparsamhetshänsyn. Med afseende derpå skall jag bedja att få fästa kammarens uppmärksamhet på vissa omständigheter, som visa att sparsamhetshänsyn visserligen icke blifvit tillbakasatta vid behandlingen af hela denna fråga, utan tvärtom.

Jag skall bedja att få erinra derom, att, medan man i andra lands arméer beräknar 1,200 sängar för hvarje arméfördelning, man i vårt land inskränker sig till 600, och medan man i andra arméer beräknar utrymmet till 6 procent af hela styrkan, man i vårt land inskränkt sig till 3,75 procent af hela styrkan.

Vidare ber jag få erinra derom, att, då generalintendenten för år 1896 begärt 342,000 kronor, afsedda att användas för 10 sådana flyttande sjukhus, departementschefen nedsatt detta belopp till hälften eller till 171,000 kronor, afsedda för 5 sådana, och att reservanterna bragt reduktionen till i rundt tal 137,000 kronor, afsedda för endast 4 stycken sjukhus. Om reservanternas framställning bifalles, skulle man således år 1896 ega inalles 8 stycken sjukhus eller endast en tredjedel af hvad som behöfves, som är 24 stycken, och om samma summa anslås äfven för år 1897, skulle man vid den tid, då den nya härorganisationen skulle vara genomförd, ega inalles 12 stycken flyttande sjukhus eller endast hälften af hvad som erfordras.

Betraktar man dessa siffror, torde man icke med skäl kunna påstå, att icke här sparsamhetens fordringar blifvit tillgodosedda. Då så förhåller sig, tror jag för min del icke, att det vore rätt af kammaren att icke söka, åtminstone i den mån reservanterne föreslagit, gå Kongl. Maj:ts önskingar till mötes. Det vore orätt att icke söka göra armén användbar och stridsduglig i afseende å denna viktiga del af dess utrustning.

Det finnes, såsom kammaren väl känner, så mycket, hvori vår armé i alla fall står tillbaka för andra med oss likställda staters arméer. Jag behöfver i detta afseende blott erinra om sådana viktiga och väsentliga delar af ett försvar som öfningstid och organisation samt äfven vissa delar af utrustningen. Borde vi då icke, mina herrar, söka hålla jemna steg med dessa stater åtminstone på sådana områden, hvarest det utan någon synnerlig svårighet

*Angående
anslag till
flyttande
sjukhus.
(Forts.)*

Angående
anslag till
flyttande
sjukhus.
(Forts.)

het kan låta sig göra, och särskildt på ett sådant område, som detta, der det gäller att äfven tillgodose humanitetens fordringar? Vi svenskar vilja ju räkna oss och blifva af andra räknade till Europas mest civiliserade nationer. Riksdagen har alltid satt en ära uti att värda och omhulda anstalter, afsedda för humanitet och kultur, och särskildt sådana anstalter, som äro afsedda för vård af de sjuka och lidande.

Skulle vi då icke vara angelägna om att göra detsamma, när det gäller en så vigtig del af vårt folk som vår armé och vår värnpligtiga ungdom? De kraf, som vi ställa på denna armé och ungdom, äro såsom vi alla veta, stora; de största som samhället kan ställa på enskilde medborgare: vi kräfva af dem deras lif och blod, när det en gång gäller att försvara fosterlandet. Det minsta de å sin sida kunna begära af oss såsom gengäld är att vi, svenska folkets representanter, göra hvad på oss ankommer för att ordna den vård, de behöfva, då de ligga i fält, då de äro sårade och sjuka. Må vi därför icke tveka att tillräckligt och i tid sörja för sjukvården i fält! Det är ju i alla fall icke några mycket stora belopp, som det här gäller. Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herrar *Alsterlund*, *Boëthius*, *Noström* och *Petri* instämde häruti.

Herr *Pehrson* i *Törneryd*: Denna fråga om flyttande sjukhus är jemförelsevis ny. Riksdagen beviljade, såsom vi också veta, sistlidet är anslag till fyra sådana sjukhus. Om, i likhet med hvad utskottet föreslagit, Riksdagen skulle anslå medel till ytterligare två sådana sjukhus, så hade hvardera af arméns 6 arméfördelningar ett sådant sjukhus.

Det synes mig dock med afseende å de stora anslagskraf, som ständigt göras under denna hufvudtitel, som om man borde kunna ifrågasätta, huruvida det kan vara möjligt att tillfredsställa alla de fordringar, som härvid framställas.

Om så är att det är nödvändigt att i några afseenden söka göra besparingar, så tror jag för min del, att man godt kan göra det här, allra helst som vi känna, att Kongl. Maj:t vid innevarande års riksdag framlagt requisitionslagar och dessa, efter hvad jag tror, innebära för Kongl. Maj:t rätt att i krig uttaga snart sagdt all sådan materiel, som kan hänföras till hvad dessa sjukhus skola medföra.

Under sådana förhållanden och på de af mig anförda skäl hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr *Swartling*: Herr greve och talman! Mine herrar! Jag kan nog lätt förstå, att meningarna kunna vara delade angående behovet af en del anslag, som förekomma under den till behandling nu föredragna hufvudtitel, men jag kan deremot sväriligen förstå, att åsigterna i afseende å det nu ifrågasvarande anslaget kunna vara olika.

Det har af den förste ärade talaren varmt och öfvertygande framhållits nödvändigheten af att här beviljades en högre summa än den utskottet föreslagit. Vi känna äfven alla, huru samtliga civiliserade länder i afseende på den militära sjukvården vetat att väl ordna för sig, och till och med i vårt broderland Norge, der man ju icke slösat på medel för försvaret, har man i detta afseende ordnat bättre än hos oss. Det är ju, kan man säga, en ren humanitetsfråga denna, och för dylika plägar denna kammare icke sluta ögonen till, utan låta hjertat tala, och jag vågar tro, att så äfven skall blifva förhållandet nu.

Mine herrar! Vi hafva nog de flesta af oss söner, som äro pligtige att i farans stund kläda blodig skjorta för fosterlandet, och jag är förvissad om, att de också med lust och mod skola fullgöra denna pligt, om så kräfvdes. Men kunna vi då underlåta att göra hvad vi förmå för att i någon mån lindra de plågor och lidanden, för hvilka de kunna blifva utsatta, och söka om möjligt rädda och bevara deras lif. Jag tror, att vi icke kunna stå till svars för en sådan underlåtenhet, och det är på grund deraf, som jag, herr talman, anhåller att få förena mig med herr Odhner i det af honom framställda yrkandet.

Med herr Swartling förenade sig herrar *Broström* och *Grundell*.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr talman! Mine herrar! Det har yttrats tillräckligt mycket i denna fråga, för att det skulle vara tydligt för hvar och en, att detta anslag borde beviljas i öfverensstämmelse med reservanternas förslag, men då frågan är af en sådan utomordentlig vikt, så må det vara en pligt för mig att äfven yttra några ord.

Att flyttande sjukhus äro alldeles oundgängligen nödvändiga, torde vara klart för kammarens ledamöter. Det är ju endast en del af den serie af sjukvårdsanordningar, hvilka i första linien förekomma. Bakom dem skola sedermera organiseras etappsjukhus, sjukhuståg och slutligen i hemorten göras allt för att, sedan de sjuke från krigsskådeplatsen förts till hemorten, de der må erhålla all den vård, som är möjlig att gifva. För dessa sjukvårdsanordningar i andra och tredje linien lemna ifrågavarande requisitions-lagar tillräckligt utrymme, men att dessutom söka utsträcka dem till organisation af flyttande sjukhus är så mycket mindre möjligt, som uti dessa flyttande sjukhus ingå en hel mängd saker, som icke förmedelst requisition kunna erhållas, utan likasom det är nödvändigt att organisera sjukvårdskompanier i fredstid, så måste äfven de flyttande sjukhusen vara på förhand organiserade. Såsom af en föregående talare nämnts, finnes icke något land, der man icke har sjukvården vid armén ordnad på ett fullt tillfredsställande sätt. Går man ock så långt som till Japan, så finner man, att äfven der är sjukvården ordnad i öfverensstämmelse med det sätt, som först angafs af Tyskland under 1870 och 1871 års krig och sedan adopterats af alla stater.

När vi skaffat oss en armé, som är sammansatt af våra söner, och vi skicka dem mot fienden för att försvara vårt fosterland, så

*Angående
anslag till
flyttande
sjukhus.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
flyttande
sjukhus.
(Forts.)*

är det väl en förpligtelse att söka bereda dessa våra söner all den vård, som står i mensklig magt att skaffa, om de skulle träffas af fiendens kulor.

Jag tycker, att denna sak borde så mycket mera behjertas i denna kammare, som ännu så lifligt stå för våra fäders minnen den förskräckliga *manspillan*, som egde rum under vårt senaste krig 1809, då just på grund af uteblifvande utaf sjukvårdsanordningar en så stor del af vårt unga värnpliktiga manskap förgicks. Då man läser skildringar öfver detta krig — och jag har just nu erinrats härom, enär man inom generalstaben är sysselsatt med att skriva 1808 och 1809 års krig — så kan man säga, att man mötes af en härresande skildring, beroende derpå att man på den tiden tänkte, såsom här också yttrats, att hvarje stuga står öppen och der kunna de sjuka läggas in. Ja, der lades de äfven in, men huru det sedan gick med dem, derom kan man läsa i historien.

Jag tycker under sådana förhållanden att, om det också skulle kosta något belopp, det dock icke är så afsevärdt, att man icke, på sätt reservanterna föreslagit, kan vid denna riksdag gå till beviljande af medel för åtminstone fyra sjukhus. Det är ju i alla fall 24 som behövas, och det skulle således åtgå 5 år, innan man kunde få dessa anordningar till stånd. Hade man garanti för att vi fingo vara fullkomligt i fred under 10 års tid — den tid som åtgår för att med det anslag, utskottet föreslagit, hinna få behovet fylldt — ja, då kunde man draga ut på anskaffningen af både det ena och det andra, men detta är ju anordningar, som äro så nödvändiga och af sådan ömmande beskaffenhet, att det i sanning synes allt för vanskligt att dröja med anskaffandet af dem. Derfor, om denna kammare tror sig om att kunna gå så långt som reservanterna föreslagit, anser jag att den gör en utgift, som den för visso icke skall ångra.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter det herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af herr grefve Sparre m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Punkten 27.

Bifölls.

Punkten 28.

*Angående
anslag till
skarpsskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens be-
främjande.*

Till skarpsskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande hade Kongl. Maj:t för år 1896 äskat ett extra anslag af 90,000 kronor, med rätt för Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kunde under året besparas.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *T. V. Forsell* väckt motion (n:o 119) hade yrkats, att Riksdagen måtte besluta att höja extra anslaget till skarpsskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande för år 1896 till 120,000 kronor.

Under förevarande punkt hemstälde nu ntskottet:

»att, med afslag å herr Forsells motion, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts förevarande framställning, Riksdagen må till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande för år 1896 anvisa ett extra anslag af 90,000 kronor, med rättighet för Kongl. Maj:t att få under ett följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas.»

Angående anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.
(Forts.)

Efter uppläsandet häraf anförde:

Herr Forsell: Herr greffe och talman, mina herrar! Jag har tagit mig friheten att till denna Riksdag inlemna en motion, som afser att höja anslaget till det frivilliga skytteväsendet från, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, 90,000 kronor till 120,000 kronor. Jag må gerna erkänna, att vid nedskrifvandet af denna motion jag ingalunda förbisåg det vanskliga i, att en enskild motionär begär högre anslag än hvad Kongl. Maj:t ansett sig böra begära. Men jag är lifligt öfvertygad om, att den frivilliga skytterörelsen, rätt ledd och understödd från statsmagternas sida och med välvilja omfattad af landets folk, skall kunna i väsentlig mån stärka landets försvarskrafter.

Går man tillbaka till början af 1860-talet, då den frivilliga skarpskytterörelsen först började, och vidare följer den till närvarande stund, så skall man se, med hvilka stora svårigheter den haft att kämpa. Den har kämpat mot fördomarnas magt och mot stora ekonomiska bekymmer. Men detta oaktadt har den gått framåt intill närvarande dag, och nu tagit en sådan utveckling, att den är förtjent af statsmagternas synnerliga uppmuntran. I forna dagar eller då skarpskyttecorpserna började inrättas, var man af den åsigten, att det var endast yrkesarmén förbehållet att försvara fosterlandet, och man ansåg det nästan vara ett ingrepp i dess rättigheter, då de frivilliga skyttecorpserna visade sig i landet. Nyare tiders erfarenhet har emellertid visat, att yrkesarmén icke förslår att försvara fosterlandet, och därför måste man öfvergå till den allmänna värnpligten, och man har kommit till den åsigten, att i farans stund måste hvar och en vapenför man taga vapen i hand för att skydda sitt fosterland. Jag är öfvertygad om, att det var denna uppfattning, som i högst väsentlig mån bidrog till antagandet af värnpligtslagen.

Under dagens lopp hafva vi varit med om att bevilja anslag till fjerde hufvudtiteln, och jag förbiser icke de stora uppoffringar, som landet får göra för att kunna hålla denna hufvudtitel uppe. Men, mina herrar, då vi göra dessa uppoffringar, så hemställer jag till er, om det icke är skäl att på mera verksamt sätt taga vara på hvad vi afse med dessa uppoffringar, nemligen våra värnpligtiges krigsduglighet. Hvar och en, som sysselsatt sig med skjutning, vet mycket väl, att en nödortfigt förvärfvad skicklighet häruti går förlorad, om man icke är i tillfälle att öfva sig. Jag föreställer mig, att det icke skulle löna sig för regeringen att komma till Riksdagen med en framställning att på ett eller annat sätt få

*Angående
anslag till
skarpskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens be-
främjande.
(Forts.)*

ytterligare öfva de värnpligtige i vapnets bruk utöfver den tid Riksdagen redan medgifvit. Huru skall det då vara möjligt att tillvarataga och uppdrifva skjutskickligheten, en nationalegendom, som med stora uppoffringar af tid och arbetskraft nedlagts hos de värnpligtige? Vi vänner af det frivilliga skytteväsendet tro, att det skulle kunna gå på frivillighetens väg, endast med den uppoffring från statens sida, att de värnpligtige erhålla fri ammunition och fria vapen; och det är i den tanken, som jag tagit mig friheten väcka förslag om ökad anslag.

Under september månad var jag här i Stockholm på ett möte, der representanter för rikets samtliga skytteförbund voro församlade. De voro från alla delar af landet, och man fick besked om, att öfverallt ynglingarne äro mycket hågade för att fortsätta den öfning i skjutning, till hvilken de få inhemta de första grunderna under de 90 dagarna. Men de flesta sakna medel härtill. De hafva icke gevär och ammunition, och skyttegillena kunna i brist af medel ej afhjelpa denna olägenhet.

Nu kan man fråga: är det verkligen allvar med den frivilliga skarpskytterörelsen? Är det icke lek, och äro icke de penningar, som utgifvits för denna rörelse, bortkastade? Under de sist förfutna dagarna hafva på herrarnes pulpeter blifvit utdelade två skrifter, som äro utgifna af centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar. Den ena är cirkuläret n:o 1. Det redogör i tydliga drag för det sätt, hvarpå det frivilliga skytteväsendet numera är ordnad. Deraf framgår, att det numera icke är någon lek, utan meningen är att bringa ordning och reda i det frivilliga skytteväsendet och att skaffa full valuta för statens penningar och uppoffringar genom att bevara och föröka den skjutfärdighet de värnpligtige under de 90 dagarna få lära sig. Den andra berättelsen tydliggör de frivilliga skarpskyttecorpsernas verksamhet under det sist förfutna året. De af herrarne, som hafva intresse för denna rörelse, hafva nog genomläst ifrågavarande berättelse och funnit, att under förra året de frivilliga skarpskyttecorpserna ökats med 113 stycken. Samtliga frivilliga skytteföreningar uppgå till närmare 400, och de aktiva ledamöternas antal uppgår till omkring 25,000, af hvilka de flesta lära vara i värnpligtsåren. Men berättelsen konstaterar också det sorgliga faktum, att i brist af medel af desse värnpligtige ynglingar icke halfva antalet skjutit det antal skott, som man anser nödvändigt för rätt till deltagande i förbundstäfvingarna. Ganska betecknande är också, att skytteverksamheten synes i landets nordligaste delar hafva tagit den största utsträckningen. Vermland, Dalarne och Jemtland lysa i detta hänseende långt öfver det öfriga landet; och det finnes blott en provins, der skytterörelsen ligger nere, och det är Blekinge, men centralstyrelsen hyser den förhoppningen, att man äfven i denna landsdel skall kunna väcka intresse för denna fosterländska rörelse. Vidare upplyser redogörelsen, att de frivilliga skyttarne under förra året skjutit omkring 1,700,000 skott. Det är icke litet, som man i detta hänseende lyckats åstadkomma, och de som sysselsatt sig med skjutning veta, hvad det betyder för skjutskicklighetens befrämjande.

Jag har dock icke tagit till ordet för att på något sätt klandra statsutskottet eller regeringen därför att de icke begärt större anslag. Ty jag vet mycket väl, att de stora kraf, som ställas på fjerde hufvudtiteln, i detta fall varit bestämmande, och jag vet, att hos regeringen och hos utskottet ganska mycken välvilja och sympati finnes för ökad anslag, men att det varit sparsamhetsskäl, som varit bestämmande. Och jag kan så mycket mindre klandra detta, som jag sjelf i alla frågor om kraf på statens medel räknar mig till sparsamhetsvännerna. Men då jag sagt detta, så vill jag dock göra den framställningen till kammaren, om kammaren kan anse det vara slöseri med statens medel att bevilja dessa 30,000 kronor, som jag begärt, då dermed afses att hos de värnpliktige bevara den skjutduglighet, som man med dessa stora anslag under fjerde hufvudtiteln söker bibringa dem.

Jag skall icke vidare tala i denna sak, sedan jag nu gifvit till känna det varma intresse, vi vänner af den frivilliga skytteverksamheten hysa för våra värnpliktiges fortsatta öfning i skjutning, öfvertygad om att vårt arbete härför skall gagna fosterlandet, och vill jag sluta med att å skytteföreningarnas vägnar anhålla, att herrarne ville taga deras genom mig framförda önskan om ökad anslag under öfvervägande och icke vägra dem denna hjälp till nödtorftigt bevarande af skickligheten, hvaraf de just nu äro i stort behof.

Herr grefve och talman, jag tager mig friheten att hos kammaren i ödmjukhet anhålla om afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Elowson: Uppenbart torde vara, att skjutskickligheten bidrager till att höja arméns krigsduglighet. Lika obestridligt är det, att de frivilliga skytteföreningarna medverkat till att inlära och utveckla skjutkonsten hos en god del af de män, som i farans stund under en eller annan form skola värna om landets sjelfständighet. Under sådana förhållanden synes det mig vara allt skäl, att Riksdagen behjertar den framställning, som här är gjord angående en ökning i anslaget till skytteväsendet.

Af de handlingar, som föreligga framgår, att regeringen intager en välvillig ställning till skarpskytteväsendet och de frivilliga skytteöfningarna, men att regeringen af omtanke för att icke begära allt för stora summor ansett sig icke böra lemna bifall till den framställning, som hos densamma blifvit af centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar gjord angående aflåtande till Riksdagen af proposition om förhöjdt anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande. Då jag emellertid anser det vara synnerligen önskvärdt, att Riksdagens Andra Kammare för sin del anvisar åt regeringen det belopp, som erfordras för att denna skytterörelse, som är liflig och verksam i landet, måtte bibehålla sin lifaktighet och icke svalna, och då jag tror, att det finnes stora skäl för, att kammaren bifaller motionen, så skall jag be att få framställa ett formuleradt förslag till beslut. Jag hemställer nemligen, det kammaren måtte besluta, »att, med bifall till herr Forsells motion, Riksdagen till skarpskytteväsendets och skjut-

Angående anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.
(Forts.)

*Angående
anslag till
skarpskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens be-
främjande.
(Forts.)*

skicklighetens befrämjande för år 1896 anvisar ett extra anslag af 120,000 kronor, med rättighet för Kongl. Maj:t att få under ett följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas.

Herr Pehrson i Törneryd: Det är ju icke angenämt att söka försvara utskottets förslag beträffande anslagen å den fjerdte hufvudtiteln, då man finner att det alltid finnes så många och i vissa frågor allt för många, som äro missbelättna med utskottets åtgöranden.

Jag ber emellertid, att i detta fall få erinra derom, att det icke är så länge sedan anslaget i frågan utgick med allenast 60,000 kronor och, när nu detsamma höjts till 90,000 kronor, så synes det mig, som om motionären i frågan, herr Forsell, jemte öfriga som nitälska för det högre anslaget för ifrågavarande ändamål, skulle kunna tills vidare finna sig nöjda. Utgifterna å denna hufvudtitel äro, såsom vi alla veta, många och stora och man hör talas om att sparsamhet därför bör iakttagas, men då det gäller att realisera detta vackra tal, vill man icke spara å vare sig det ena eller det andra anslaget.

Huru är det möjligt att under sådana förhållanden kunna begränsa utgifterna? Mången får man höra säga, att det vore högst önskligt att kunna mera begränsa dem än hvad som varit fallet under dessa senare år, men då det gäller att söka åstadkomma något resultat i den vägen, då vill man icke vara med.

Jag yrkar, herr vice talman, bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade härefter ordet till

Herr Forsell, som nu yttrade: Jag skall blott be att få återtaga mitt yrkande och instämma i det som framstälts af herr Elowson.

Herr Elis Nilson: Litet hvar af herrarne känna nog till det intresse, som jag hyser för den frivilliga skyttesaken. Den djupa insats, som denna sak, rätt sedd och rätt handhafd, gör till stärkande af vår försvarskraft är nemligen mycket stor.

Vi hafva nu visserligen fått den frivilliga skytterörelsen inom Sverige oganiserad på ett för hela landet tillfredsställande sätt, derigenom att den har kommit under en för hela rörelsen gemensam ledning, så att numera alla skyttegillen i Sverige arbeta efter samma plan och i samma anda, hvarjemte de — hvilket är egnadt att göra arbetet än mer fruktbarande — vid sina öfningar tillämpa arméns målskjutningsreglemente. En armés skjutskicklighet spelar för dess duglighet den största tänkbara rol. Denna skicklighet är ganska svår att uppnå under den korta tid, som vapenöfningarne pågå. Kan man då förhjelpa vår armé samt dess rekryter och värnpligtige så långt, att dessa, innan de inträda i värnpligtsåren eller blifva värfvade till rekryter vid stammen, förvärfvat sig en viss grad af skjutskicklighet, skulle detta vara ett plus för arméns skrigsduglighet. Den lilla summa, som fordras

för att åstadkomma detta resultat, den har hittills frikostigt beviljats af Riksdagens båda Första och Andra kammare. Men i samma mån som skytterörelsen vidgas ut och vinner terräng, behöfver man naturligtvis äfven pengar och mera pengar för att ännu mer kunna uppmuntra denna rörelse. Ty de penningar, som nu finnas anslagna för ändamålet, äro otillräckliga, så att den frivilliga skytterörelsen kräfver *stora uppoffringar* af skytten. Hittills har denne ej kunnat komma i åtnjutande af högre anslag än 3 kronor för år. Och för att få dessa 3 kronor skall han skjuta minst 60 skott per år efter arméns målskjutningsreglemente. För att dessutom uppnå en sådan högre skicklighet, att han kan deltaga i de täfningar, som skyttegillena och skytteförbunden anordna, måste han af egen kassa tillskjuta ganska betydande belopp, uppgående till 30 à 40 kronor per man; och dock gäller detta belopp icke en mer än vanligt flitig skytt, utan en medelgod sådan.

Vi borde taga i betraktande denna offervillighet, som finnes hos svenska ynglingen för att försöka dana sig till en någorlunda säker herre öfver sitt vapen, då ju denna säkerhet är armén till stor nytta. Och vilja vi uppmuntra den, kunna vi göra det genom den lilla anslagshöjning, som nu är i en enskild motion föreslagen.

Skyttesakens utveckling har gått mycket framåt, sedan den blifvit reglerad och ledd i rätt riktning, ty såsom herrarne finna i den kongl. propositionen n:o 1 hade vi år 1893 blott 310 skyttegillen, men år 1894 395. Och antalet medlemmar har stigit från 24,000, som det var år 1893, till 26,000. Resultatet är ännu gynsamare för skyttesaken år 1894, derigenom att detta år inskrefvos i de enskilda skytteförbunden 7,000 värnpliktige, deraf de flesta från Skåne. Detta antal — noga räknadt 7,425 — tillhörande en corps af nära 30,000 man, utgör nära $\frac{1}{4}$ af den rekrytkontigent, som tillföres armén.

Och alla dessa unge män äro skjutöfvade *innan* de inträda i armén, och de ej blott äro detta, utan de fortsätta äfven, *sedan* de lemnat armén, att på sina enskilda skyttebanor öfva sig, hvarigenom de underhålla en färdighet, som de frivilligt förvärfvat sig.

Jag skall fatta mig kort, ehuru ännu mycket vore att säga om denna sak, men litet hvar har nog från sina hemorter reda på denna rörelses omfattande beskaffenhet och de lyckliga resultat, som vunnits. Vi torde äfven litet hvar hafva märkt de lyckliga moraliska verkningar, som blifvit en följd af skytterörelsen, nemligen på så sätt, att de, som tillhöra en förening, tillbringa hela sin frid i denna i stället för att drifva gator och vägar ikring.

Jag har ej något yrkande att göra, utan har endast för kammaren velat framhålla den betydelse, som den frivilliga skyttesaken har, och jag anhåller hos kammaren, att den, så vidt möjligt är, uppmuntrar denna rörelse, så att den kan bära större frukter för hvarje år.

I alla kända länder — t. ex. Schweiz, som i detta hänseende är ett föredöme — firas skyttegillenas täfningar såsom stora nationella högtider, och så är äfven förhållandet i Frankrike, Norge, Danmark, ja, snart sagdt, öfver allt. Och äfven vi skulle kunna

Angående anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.

(Forts.)

*Angående
anslag till
skarpskytte-
väsendet och
skjutskicklig-
hetens be-
främjande.
(Forts.)*

komma lika långt som dessa länder, blott genom att uppoffra en summa penningar, som är en obetydlighet i jemförelse med de summor, som behöfvas för vapenöfningarne på mötesplatserna. Dessa sistnämnda utgifter blifva naturligtvis mycket större, ty staten skall ju bekosta hvarje skott, som lossas, då deremot den frivillige skytten uppoffrar 30 à 40 kronor af egen kassa, för att vidmagthålla sin färdighet.

Helst skulle jag visserligen vilja yrka bifall till herr Forsells motion, men då detta sannolikt ej skulle tjena något till, förenar jag mig med herr Elowson i hans yrkande.

Herr Svensson från Carlskrona: Det är glädjande att höra det ökade intresse för skyttesaken, som visat sig och som framgår så varmt af den sista talarens anförande. Detta intresse gör att man bör taga vara på denna rörelse och icke låta den förqväfvas genom att icke understödja den tillräckligt.

Statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har till statsrådsprotokollet yttrat följande:

»Särskildt den utbildning af de värnpligtiges skjutskicklighet, som utgjorde ett af de allra främsta målen för skytterörelsen i dess nuvarande form, kunde icke annat än verka synnerligen godt, helst äfven med de nuvarande förlängda vapenöfningarna för beväringen tiden icke medgäfvé att bibringa de värnpligtige all den undervisning i denna den blifvande soldatens allra viktigaste utbildningsgren, som skulle vara önskelig».

Då nu vår krigsminister erkänner nyttan af denna rörelse, så borde detta vara ett skäl att göra allt hvad vi kunna för att skytterörelsen måtte få all den hjälp den behöfver.

Derför, herr talman, är det som jag, oaktadt jag måste gilla och erkänna statsutskottets lofliga bemödanden att så mycket som möjligt inskränka statsutgifterna, likväl tager mig friheten att yrka bifall till herr Elowsons förslag.

Herr Alsterlund: Herr talman, mina herrar! För att vara en god soldat är det icke nog att ega förmåga att röra sig i slutet och spridd ordning, utan man måste äfven vara skicklig skytt, och deruppå ligger den största vikt. Det är gifvet att genom de förlängda vapenöfningarna skjutskickligheten bland våra värnpligtige blifvit större, men det förhåller sig också med denna skicklighet lika som med hvilken annan kunskap som helst, nemligen så att, om man icke årligen öfvar sig, så ligger man af sig. Genom skytterörelsen får den svenska ungdomen tillfälle att årligen öfva sig i skjutkonst, och deraf kommer den utomordentliga betydelse, som skyttesaken eger för vårt försvar.

Nu har en ledamot af statsutskottet sagt, att förut hafva vi endast haft 60,000 kronor, men nu hafva vi fått 90,000 kronor, och ändå är detta icke nog. Ja, det är sant; men hvarför vi behöfva mera, det beror derpå att skyttesaken går så starkt framåt. År efter år bildas nya skytteförbund, och det är gifvet, att dessa förbund kräfva ökade anslag från statens sida. Vi måste hjälpa de

ynghingar, som ingå i skytteförbunden, att erhålla ammunition, ty göra vi icke det, så är det säkert, att vi förqväfva skyttesaken till stor skada för armén.

Se vi på förhållandena i Schweiz, Norge och Danmark, så finna vi att skyttesaken i dessa länder gått raskt framåt, och att vi stå långt efter i skjutskicklighet. Detta visade sig nogsam vid den stora skyttetäflingen i Norge, der norrmännen och danskarne gingo långt före oss. Om vi med dessa exempel för ögonen vilja göra något för saken, så tror jag icke, att det fins någon annan utväg än att öka anslaget.

Jag ber, herr talman, att få förena mig i det yrkande, som framstälts af herr Elowson.

Häruti instämde herrar *Odhner* och *Petri*.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr vice talman! Då en talare, sedan jag sist hade ordet, åberopat hvad chefen för landtförsvardsdepartementet anfört till statsrådsprotokollet i denna punkt, så skall jag be att få fortsätta att uppläsa statsrådets yttrande, der den föregående talaren slutade. Statsrådet säger nemligen vidare:

»I denna liksom flera andra anslagsfrågor under denna hufvudtitel måste departementschefen emellertid taga hänsyn till totalbeloppet af de anslagskraf, som under nu förevarande statsregleringsperiod kunde från landtförsvarets sida framställas; och då frågan betraktades från denna synpunkt, funne han icke tillrådligt att, hvad beträffade år 1896, för skarpskytteväsendet ifrågasätta större anslagsbelopp, än som till enahanda ändamål beviljades för nu pågående budgetår eller 90,000 kronor.»

Nu synes det mig egendomligt, om kammaren, då Kongl. Maj:t icke har begärt mer än 90,000 kronor, skulle på enskild motionärs förslag gå derutöver. Är denna fråga af den stora vigt och betydelse, som i afton här framhållits af några talare och särskildt af major Nilson, då vill jag till ett annat år rekommendera åt dem och många andra, som kunna intressera sig för anslag i denna fråga, att förena sig med sparsamhetsvännerna om att göra åtminstone så mycket besparingar på andra anslag å fjerde hufvudtiteln, som kunna svara emot den anslagsökning, som de anse önskvärd för skytterörelsen. Jag tror, att den vägen är riktigare än att i hvarje fall endast yrka på och rösta för de högre anslagen. Jag ber att ytterligare få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Sedan herr Forsell numera återtagit sitt yrkande om bifall till motionen, återstode allenast tvenne yrkanden, nemligen *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till det af herr Elowson under öfverläggningen framställda förslag. Herr vice talmannen gaf propositioner å hvarterdera af dessa yrkanden; och fann den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Angående anslag till skarpskytteväsendet och skjutskicklighetens befrämjande.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i tjuguaåttonde punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Elowson under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 140 ja mot 42 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 2.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 41, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarne.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

Punkterna 5—9.

Lades till handlingarne.

Punkten 10.

Bifölls.

§ 3.

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.

Till kammarens afgörande förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande, n:o 7, i anledning af väckt motion om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.

I berörda inom Andra Kammaren väckta motion, n:o 26, hade herr *O. H. Ström* hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att den personliga sjukvårdsafgiften skall upphöra från och med 1896; men hemställde utskottet att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts: af herrar *J. Johansson* i Noraskog, friherre *von Schwerin*, *Collander*, *J. H. G. Fredholm*, *G. Jansson* i Krakerud, *S. M. Olsson*

i Sörnäs, *Bokström* och *Bromée*, hvilka hemstält, att motionen måtte af Riksdagen bifallas; samt af herr *Swartling*, som jemväl ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Ström*: Som de vid bevillningsutskottets utlåtande fogade reservationerna innehålla, allt som kan behöfva anföras till bemötande af de skäl, som utskottet anført för afslag å motionen, får jag under åberopande af hvad som i reservationerna och i min motion förekommer, endast yrka bifall till motionen.

Då frågan om mantalspenningarnas afskaffande för några dagar sedan förekom i kammaren, yttrade herr *Andersson* i *Nöbbelef*, med hvilken herrar *Wikstén* och *Wallmark* instämde, att det var att uppröra »en storm i ett vattenglas», då man gjorde ett sådant väsen för att få mantalspenningarne afskaffade, men frågan om afskaffande af de direkta personliga skatterna är ingalunda en obetydlig fråga, då den gäller att öfva rättvisa emot de små i samhället.

Herr *Zetterstrand*: Då kammaren helt nyss har i ett annat ärende, rörande sjukvård, af humanitära skäl fattat ett beslut, stridande mot hvad samtliga utskottsmedlemmar från denna kammare föreslagit, så gifver detta mig en öskt anledning att hysa den förhoppning, att kammaren äfven i denna sjukvårdsfråga skall fatta ett af humanitetens fordringar förestafvadt beslut, och detta så mycket hellre som det skulle öfverensstämma med hvad kammarens utskottsledamöter nästan enhälligt föreslagit.

Jag tager mig därför friheten yrka bifall till herr *Ströms* motion.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i *Elgered*, *John Olsson*, *Höjer*, *Mankell* och *Zotterman*.

Herr *Högstedt* yttrade: Äfven jag anser mig böra lägga mitt ringa ord i vågskålen till förmån för den reservation, som vid denna fråga är afgifven af herr *Johan Johansson* i *Noraskog* m. fl.

Under tulldebatten i kammaren uttalades, att *samhörighetskänslan* bör förena alla. Och i utskottets utlåtande står det ju, att de personliga skatterna — och således äfven den personliga sjukvårdsafgiften — hafva en särskild betydelse, därför att de stärka känslan af samhörighet. Ja, här, mine herrar, föreligger en fråga, som alldeles särskildt bör taga samhörighetskänslan i anspråk och mana oss till medlidande särskildt med den samhällsklass, som framför alla känner denna afgift hvilat tungt på sina skuldror; och till omsorg om, att vi af denna anledning befria denna klass från den ifrågavarande personliga sjukvårdsafgiften.

I samma utskotts utlåtande står det äfven, »att den personliga skatten är faststuld att utgå för ett ändamål, hvars tillgodoseende

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

Om upp-
hörande af
den person-
liga sjuk-
vårds-
avgiften.
(Forts.)

måste ligga alla samhällsmedlemmar, ej minst de obemedlade, lika om hjertat, nemligen den allmänna sjukvården».

Och dermed har utskottet naturligtvis velat säga, att särskildt de obemedlade äro hemsökta af sjukdom. Ja, det är, tyvärr, sant, att de mindre bemedlade i allmänhet äro mest hemsökta af sjukdom. Alla, som träffas af sjukdom, äro att beklaga, men i synnerhet är det beklagansvärdt, när sjukdomen gästar ett fattigt hem. Ty på samma gång sjukdomen träder in öfver tröskeln till ett sådant hem, tränger sig äfven fattigdomen derin, emedan den obemedlade vanligen blott eger hvad han förtjenar för dagen.

Detta må väl särskildt vara ett talande skäl för att bifalla herr Ströms motion och afskaffa nämnda sjukvårdsavgift.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till herr Ströms motion.

Herr Bokström: Tillsammans med sju ledamöter från denna kammare har jag inom bevillningsutskottet reserverat mig mot utskottets beslut att afstyra den föreliggande motionen, och jag anhåller nu att få fästa kammarens uppmärksamhet på innebörden af denna vår reservation.

Vid alla tillfällen under det sista decenniet, då frågan om de personliga skatternas afskaffande varit föremål för Riksdagens pröfning, har det städse påpekats, att skatteregleringskomitén företett vissa skäl för några af de personliga skatternas bibehållande samt att dessa komiténs skäl blifvit af 1883 års Riksdag godkända. Man har derjemte tillagt, att sedan den tiden har *icke* något inträffat, som kunnat förringa giltigheten af de af skatteregleringskomitén förebragta skälen. Detta senare påstående är emellertid efter mitt förmenande något obetänkt, och jag skall därför försöka påvisa, att dessa skäl *numera icke* kunna anses hållbara.

Vid 1885 års riksdag inträffade nemligen en af dessa omständigheter, som äro egnade att förringa betydelsen af de nämnda skälen. Riksdagen företog sig då att införa en ny fördelning af bränvinsförsäljningsavgiften. Det bestämdes nemligen, att af dessa avgifter, som inföto i kommuner, som ingå i landsting, skulle dessa senare få $\frac{2}{10}$, i stället för $\frac{1}{10}$, som förut varit stadgad. Landstingen blefve derigenom mer oberoende af de bidrag till sjukvården, som de haft och hafva i sjukvårdsavgifter. Och, såsom reservanterna påpekat, är att märka, att dessa bränvinsmedel torde i hufvudsaklig mån inflyta från de mindre och minst bemedlade samhällsklasserna, som äro intresserade i sjukvården och hvilka sälunda i denna form till landstingen lemna ganska afsevärda skattebelopp.

År 1881, då skatteregleringskomitén afgaf sitt betänkande, utgjorde dessa till landstinget inflytande avgifter 636,600 kronor, men år 1893 utgjorde samma avgifter 1,103,994 kronor.

Vid samma 1885 års riksdag inträffade en annan omständighet, som äfven är egnad att sättas i samband med denna fråga. Det bestämdes nemligen då en afskrifning af 30 procent af grundskatterna, tillika med lindringar till motsvarande belopp i rustnings- och roteringsbördan; och som grundskatterna jemte rust- och rotehållet

äro uppskattade till en kostnad af omkring 10 millioner kronor, skedde här en skattelindring till förmån för skattejordens egare af omkring 3 millioner kronor.

När vid den urtima riksdagen afskrifning af de återstående 70 procenten af grundskatterna beslöts i sammanhang med motsvarande lindringar åt rust- och rotehållare, så bestämdes tillika, att ersättningen för de afskrifna grundskatterna och anslaget till lindringarne skulle tagas *icke* medels *indirekta* och *konsumtions-skatter*, utan genom *direkta* och *förmögenhetsskatter*.

Någon dylik bestämmelse förekom ej vid 1885 års riksdag; och det har sålunda ej kunnat hjälpas att den eftergift som sist-nämnde är skedde i de direkta skatterna, orsakat utveckling af de indirekta och konsumtionsskatterna. Det visar sig äfven icke så synnerligen lång tid derefter, att en skatteförhöjning icke kunde undvikas, och vid 1888 års riksdag motiverades en förhöjning af bränvinstillverkningsafgiften af regeringen med behofvet af nya skatter. En höjning i denna indirekta skatt från 40 till 50 öre per liter, d. v. s. med 25 procent af tillverkningsafgiftens belopp, blef äfven af nämnda Riksdag beslutad. Man är nu visserligen i allmänhet ej vidare böjd för att visa miskund med bränvinskonsumenten, om han, för tillfredsställelse af sitt njutningsbegär för spritdrycken får betala något mera. Men det förhåller sig härvidlag i många fall så, att en sådan skatteförhöjning motsvaras af umbäranden och försakelser, som bränvinskonsumentens familj måste underkasta sig, och därför torde denna förhöjning af den indirekta beskattningen så mycket mindre böra här lemnas utom räkningen.

Märkligare är dock 1888 års riksdag i ett annat hänseende, som äfven måste sättas i samband med frågan om de personliga afgifternas vara eller icke-vara. Vid denna riksdag infördes nemligen i vårt skattesystem, såsom känt är, dessa lifsmedelstullar, hvilka — såsom en talare på dalabänken för några dagar sedan uttryckte sig — »falla med *hela* sin tyngd på den fattige, blifva en *obetydlighet* för de välbergade, men för så många rika förvandlas till *stora skänker*».

Hvad betydelse denna åtgärd haft för statsverket, framgår deraf, att enligt de officiella statistiska uppgifterna under perioden 1888—94 genom dessa lifsmedelstullar ett belopp af 38 millioner kronor infutit i statskassan. Jag skall ej försöka att inlåta mig på någon utredning af, huru många tiotal millioner som under samma tid infutit från de inhemska konsumenterna till de inhemska producenterna genom den förhöjning i spanmåls- och lifsmedels-prisen, som varit en följd af tullbeskattningen.

Mot borttagande af de personliga skatterna har vid flera tillfällen erinrats, att det är alldeles nödvändigt att i ett ordnadt skattesystem finnas flera olika slag af skatter, så att allas skatteförmåga må kunna tagas i anspråk för de gemensamma behofvens fyllande, och denna erinran saknar nog icke sitt berättigande. Det kan ej heller nekas, att de personliga skatterna, som följa regeln, att många bäckar små göra en stor å, i det hänseende

Om upphörande af den personliga spritvårdsafgiften.
(Forts.)

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

varit synnerligen effektiva. Sedan tullbeskattningen på livvets oundgängligaste förnödenhetsartiklar blifvit uppfunnen, torde likväl farhågan, att någon obehörigt undslipper att förmedelst skatter bidra till de gemensamma behovens fyllande kunna anses vara alldeles onödig. Äfven om icke alla efter hufvudtalet kunna utgöra dessa skatter, måste de dock alltid af *någon* betalas: erläggas de ej af den skattskyldige, så måste de utgöras af familjeförsörjaren eller den offentliga och enskilda fattigvården. Men om så är förhållandet, torde de personliga skatterna hafva förlorat *allt* berättigande; och en uttaxering af den personliga skatten *jemte* sådana skatter blir då helt enkelt en *dubbel* beskattning, så mycket orimligare som den tillkomna lifsmedelsbeskattningen är en mångdubbling af den personliga.

Äfven vid 1892 års urtima riksdag inträffade en omständighet, hvilken jag vågar sätta i samband med den väckta frågan om någon lindring i den personliga beskattningen. Vid nämnda riksdag antogs en ny härordning, som hade till påföljd väsentligt ökade anspråk på beväringens tjänstgöringsskyldighet. Öfningsdagarnas antal, som vid 1885 års riksdag samtidigt med den då beslutade afskrifningen af 30 procent af grundskatte- och indelningsverksbördan ökats från 30 till 42 dagar, blef nu bestämd till 90 och antalet årsklasser i beväringen till 12 i stället för förutvarande 6. Om nu äfven den frikostigt tillskurna dagaföningen kan betraktas såsom en ersättning för beväringens uppoffringar under öfningsdagarne, kan dock denna dagaföning rimligtvis *icke* utgöra någon ersättning jemväl för den förlängda tjänstepligt, som blifvit en följd af åldersklassernas ökning. Genom dessa ökade årsklasser har krigsstyrelsen blifvit satt i tillfälle att begränsa storleken af den stående truppen, och helt säkert har den sålunda gjorda begränsningen åstadkommit en på *millioner* gående besparing i kostnaderna för härordningen.

Det förefaller mig då ej obilligt, att man — då en så kraftig utveckling af de personliga förpligtelserna med hänsyn till värnpligten egt rum så väl år 1885 som synnerligen år 1892 — beviljar något vederlag genom att efterskänka åtminstone någon af de personliga skatterna.

Om 1888 års riksdag var ur skattesynpunkt märklig derigenom, att lifsmedelstullarne då infördes, blir 1895 års riksdag icke mindre märklig genom den starka utveckling, hvaraf dessa lifsmedelstullar redan nu visade sig mäktiga, och äfven deri torde man hafva ett stöd för den mening, som vill att man skall se till, om icke mot de ökade bördor, som i följd häraf blifvit pålagda, några lättnader kunna på andra håll beredas.

Alla dessa upprepade stegringar, såväl i den personliga tjänstepligten som äfven i de indirekta skatterna, hafva hos mig och mina medreservanter stadgat den öfvertygelsen, att det är denna Riksdags pligt att söka åstadkomma en lindring i de personliga skatterna, der sådant lämpligen kan ske. Det hade visserligen varit önskvärdt, att det kunnat ske beträffande mantalspenningarne, men då Riksdagen afslagit den derom gjorda framställningen, vågar

jag hoppas, att lindring sker åtminstone beträffande den personliga sjukvårdsafgiften.

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

Man kan nu möjligen invända, att Riksdagen icke underlåtit att tillgodose de små skattskyldiges behof af lindringar, ty Riksdagen har ju dels ökat det s. k. existensminimum vid beräkning af bevillning för inkomst och dels undantagit från tilläggsbevillning dem, som hafva under 800 kronors inkomst per år, och detta är ju alltid något att tacka för. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att den grupp af skattskyldige, som utgöra de personliga skatterna, är mycket stor. Reservanterna hafva också i reservationen erinrat, att denna grupp utgöres af mer än 2,000,000 skattskyldige, medan de, som utgöra bevillning för inkomst, uppgå till endast omkring 300,000 personer. Denna grupp är alltså mycket liten mot den förstnämnda. Det är också endast de skattskyldige, hvilka äro upptagna till mindre belopp, som varit föremål för de lindringar, som af Riksdagen beviljats. Det stora flertalet i denna grupp har sålunda, åtminstone så vidt jag vet, icke kommit i åtnjutande af någon lindring alls.

På dessa skäl och då jag anser, att det vore klokt af Riksdagen att minska de personliga skatterna genom upphäfvande af den personliga sjukvårdsafgiften, hvarför, såsom jag redan antydtt, väg blifvit banad derigenom, att landstingen fått ökade inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen, anhåller jag att få yrka bifall till herr Ströms motion.

Herr Anderson i Tenhult: I motsats till de föregående talarne skall jag tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag. Jag gör det, därför att jag icke hört någon klaga öfver den afgift, hvarom nu är fråga. I den ort, jag tillhör, och säkerligen inom de flesta kommuner i vårt land få de mindre bemedlade och de fattige icke blott den personliga sjukvårdsafgiften, utan äfven mantalspenningarne afskrifna. Men skulle denna sjukvårdsafgift borttagas, tager jag för gifvet, att legosängsavgifterna komma att förhöjas, och detta skulle säkerligen icke vara förenadt med någon fördel för de mindre bemedlade.

Jag yrkar, såsom sagdt, på grund häraf bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarström: Då bevillningsutskottets majoritet afstyrkt borttagande af den personliga sjukvårdsafgiften, skall jag be att få säga några ord.

De personliga skatterna äro qvarlefvor från en försvunnen tid. På den tid, då dessa skatter tillkommo, voro förhållandena helt annorlunda än de nu äro. Om man forskar i häfderna, stöter man på de mest vidunderliga skatteföremål, som fordom anlätades, och detta af det enkla skälet, att det fordom var ganska svårt att uppleta lämpliga skatteobjekt. Vår industri och våra näringar befunno sig fordom i ett helt annat läge än nu, och de personliga skatterna äro i följd af sin ålder att anse såsom sådana, hvilka vunnit häfd. Derfor hafva de ingått i det allmänna folkmedve-

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

tandet, och därför har icke heller någon allmän klagan öfver dem försports, såsom utskottet säger. Det är med de personliga skatterna som det var med grundskatterna, hvilka också äro af aldrig datum; men man har nu blifvit af med dem, och detta anser jag vara bra, ty de utgjorde en orättvis skatteform. Jag kan därför icke inse, hvarför man skulle hafva kvar de personliga skatterna, hvilka ju äro en ren bagatell mot de skatter, man förut tagit bort.

Att icke utskottets majoritet hört någon allmän klagan öfver den personliga sjukvårdsafgiften, visar för öfrigt, att denna majoritet icke har något synnerligt fint öra för dylika protester, ty emot en annan skatteform, nemligen tullbevillningen, synnerligast tullen på lifsmedel, hafva ganska ofta skarpa protester afgifvits från olika delar af vårt land, men ändå har utskottets majoritet icke fäst något afseende dervid. Jag vill i detta hänseende hänvisa till reservanternas motivering, som är ganska upplysande.

En reservant, herr Swartling, har visserligen icke kunnat instämma med de öfriga reservanterne i deras motivering, men han har dock, glädjande nog, kommit till samma slutsats som desse. För min del sluter jag mig till desse reservanter och yrkar alltså bifall till deras hemställan och följaktligen afslag å utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Då kammaren helt nyligen beslutit att bibehålla mantalspengarne, antager jag, att kammaren äfven låter den personliga sjukvårdsafgiften fortfarande utgå. Mantalspenningarne ingå, såsom bekant är, till statsverket, men sjukvårdsafgiften ingår till vederbörande landsting för att sedan användas i och för sjukvården inom hvarje län eller sjukvårdsdistrikt. Ser man efter, huru dessa penningar användas, skall man finna, att icke någon befogad anmärkning deremot kan göras. De användas nemligen endast för ett så allmännyttigt ändamål, att man har all anledning att glädja sig deröfver. Ser jag särskildt på förhållandet inom det län, jag tillhör, så vet jag, att man der tillgodoser den allmänna sjukvården på ett tillfredsställande sätt. Vi hafva under de senare åren byggt upp tre stora lasarett för en kostnad af omkring 800,000 kronor och vid dessa är den sjuke i tillfälle att få ordentlig vård. Om nu dessa lasarett skulle beröfvas den inkomst, de hafva af sjukvårdsafgifterna, måste de anlita något annat sätt för att bereda sig inkomster, och då torde de först och främst höja legosängsafgifterna, hvilket icke torde vara lämpligt för de mindre bemedlade. Utgifterna per dag och individ uppgå nemligen till omkring 2 kronor 50 öre, men af den sjuke uppbäres endast 60 öre per dag. Detta är sålunda en ganska väsentlig skilnad. Om man nu af de personer, som äro i tillfälle att betala, uppbär denna lilla personliga sjukvårdsafgift samt mantalspenningar, kan detta väl icke påstås vara någon hård beskattning. Det förefaller mig dessutom underligt, att man kan vilja borttaga en afgift, som användes på ett så godt sätt som denna sjukvårdsafgift. Af utskottets betänkande framgår för öfrigt, att utgifterna för helso- och sjukvården i riket på fem år ökats från

1½ million år 1888 till 2¼ million kronor år 1892. Deraf synes, att man gått framåt med stora steg till beredande af en allt ändamålsenligare sjukvård. Hvilka är det då som hufvudsakligen hafva nytta häraf? Jo, just de fattiga och mindre bemedlade. Men för de fattiga betalar kommunen legosängsavgiften, och de mindre bemedlade behöfva endast betala det lilla belopp, som jag nyss nämnde. Skulle nu landstingen icke vidare få denna personliga sjukvårdsavgift, måste höjning vidtagas på andra håll, t. ex. i legosängsavgiften, och detta kommer just att drabba de mindre bemedlade, som sjelfve skola betala sjukvården, allra hårdast.

Jag vill sålunda förmoda, att kammaren icke skall bifalla reservanternes förslag, utan låta vederbörande lasarettsdirektioner behålla denna afgift för att fortfarande kunna utöfva den välsignelsebringande verksamhet, som de hittills utöfvat.

Herr Zetterstrand värdjade till kammaren och åberopade såsom skäl för afskaffande af den personliga sjukvårdsavgiften det beslut som kammaren nyss fattat, då den beviljade anslag till flyttande sjukhus för armén. Jag vill tvärtom begagna detta beslut såsom motiv för att bibehålla denna sjukvårdsavgift, ty har man lemnat anslag för sjukvården i fält, så bör man äfven låta vederbörande behålla denna lilla afgift, så att de må kunna på ett fullt tillfredsställande sätt utöfva sjukvården i fredstid.

Beröfvar man lasarettsdirektionen denna inkomst, så är jag rädd för att sjukvården kommer att sitta emellan, och det skulle vara bedröfligt, om kammaren fattade ett beslut, som hade en sådan påföljd.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Månsson: Jag har i utskottet icke kunnat annat än vara med om att afstyrka den motion, som här är i fråga. Jag har nemligen gått ut derifrån, att de personliga avgifter, som nu är kvar, egentligen ha så liten och ringa betydelse, att jag icke tror att, med de arbetspris, som nu finnas, de kunna sägas hvila synnerligen tungt på de personer, som skola betala dem. Men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att under den senaste tiden — sedan år 1883 — har borttagits den personliga skyddsavgiften. Vidare har borttagits den personliga fattigvårdsavgiften. Vidare är, genom de senast skedda prestlöneregleringarne, afskaffad den så kallade dagsverksskyldigheten, som efter mitt förmenande var något vida värre, än hvad som nu går ut som personligt bidrag. Denna skyldighet utgick med två dagsverken för karl och ett dagsverke för qvinna. Och ett enda sådant karldagsverke motsvarade hvad de nu betala i personlig sjukvårdsavgift. Då kan man väl tänka sig, hvilken skilnad det blifvit under senare tider i detta hänseende.

Det är icke längre sedan än år 1873, som det beslöts att asätta den personliga sjukvårdsavgiften. Men vi må väl medgifva, att då hade vi en helt annan dyr tid än nu. Det är väl icke obekant, att just under de åren framkommo framställningar här om dyrtids-tillägg för alla rikets tjänstemän, till följd af de dyra tider som

Om upphörande af den personliga sjukvårdsavgiften.
(Forts.)

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

då rådde. Lefnadsomkostnaderna för närvarande tala därför ingen jemförelse med de dyra tider, som då voro rådande. Emellertid säges detta oakadt af reservanterne, att antagandet af de högre tullsatserna m. m. skulle vara ett tillräckligt skäl att taga bort de personella afgifterna. Men, mina herrar, vi hafva ännu icke sett dessa tullar verka i den riktning, att de medfört ett dyrare pris på lifsförnödenheterna; och så länge vi hafva de ytterst låga spanmålspris, som nu gälla, så tror jag icke att man kan frambära detta som skäl. Ty sjelfva tullarna i och för sig kunna ju icke anföras som skäl, såvida de icke verka i den riktningen att lifsmedlen blifva ofantligt dyra.

Vidare uttalas i utskottets betänkande, och det har också blifvit sagdt här i kammaren ifrån ett par håll, något om klagan öfver sjukvårdsafgift och en förklaring öfver anledningen att det icke försports någon klagan i detta hänseende. — Jag skall återigen be att få säga, till den kraft och verkan det kan hafva, att jag aldrig hört någon person klaga öfver sina personliga afgifter. Emellertid taga reservanterna på sidan 6 för alldeles »sjelfklart», att det skall klagas. Men om en sådan klagan icke finnes och aldrig har funnits, så vet jag icke, hvar man får den ifrån.

Det har ifrån reservanternas sida gjorts åtskilliga betraktelser rörande förhållandena i bevillningsafseende. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att de mindre bemedlade, de som hafva under 800 kronors inkomst, äro fria från att betala ett enda öre till den så kallade tilläggsbevillningen. Alltså tages äfven i detta afseende hänsyn till dem.

Jag ber slutligen att få säga att, om man skulle slå in på den bogen att taga bort de personliga afgifterna, man väl kan frukta, att det stora intresse för sjukvården, som landstingen visat, skall slappas och de stora offer, som landstingen för den saken bringat, skola upphöra. Mina herrar! För Malmöhus läns landsting uppgå kostnaderna för sjukvården nu till omkring 160,000 kronor. Deraf uttaxeras i Malmöhus län ungefärligen 103,000 kronor, hvilket belopp utgår efter 23 öre per bevillningskrona. Det är således icke så liten utgift i detta fall.

Dessutom vill jag erinra derom, att här gäller precis samma förhållande, som i fråga om mantalspenningarne, nemligen så, att från den personliga sjukvårdsafgiftens erläggande befrias först och främst alla sådana, som äro fattiga. Dertill kommer, att husbönderna betala för allt det folk, som är i deras tjänst, och i många andra fall är det äfven husbönderna, hvilka äro de, som i hufvudsak betala denna sjukvårdsafgift. Men, mina herrar, det kan väl icke vara meningen, att en välbergad familj, som består af man och hustru men inga barn, icke skall betala annan afgift, än det lilla belopp, som utgår som mantalspenningar, och vara befriad från allt annat. Kan detta vara rimligt, då det kan sitta en annan familj på ett fattigt och eländigt hemman, hvilken familj får deltaga i alla slags skatter. Jemför man närmare dessa båda, och om man varit i tillfälle att i verkligheten se sådana fall, så må jag säga att det skulle vara ytterst orättvist, om skattebefrielse för

den välbergade skulle ske, medan den andre i sin fattigdom får fullgöra alla sina skatteförpligtelser. Och jag kan försäkra att desse, hvilkas nästan enda skatt nu är denna sjukvårdsafgift, skulle blifva sjelfva mycket förvånade, om de på det sättet befriades.

Om man skulle slå in på den andra vägen och höja legosängsavgiften, tron I då, mine herrar, att det skulle blifva bättre? Jag tror det icke; det är min upprigtiga mening. Jag tror därför att det är bäst att låta det gå i de gamla spåren. Ty man bör komma i håg att det är icke allenast dessa lasarett och sjukhus, som härvidlag beröras. Nej, förslaget kommer nog också att indirekt öfva inflytande äfven på döfstummeanstalter och idiotanstalter, för hvilka vi hittills gjort allt hvad vi kunnat.

Det torde därför icke vara skäl att gå med motionären om ett förslag, som hvarken är i sjukvårdens eller i de smås intresse. Tvärtom anhåller jag, herr talman, just i de smås eget intresse om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Peterson* i Hasselstad instämde häruti.

Herr *Näslund*: Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att få gifva till känna, att icke heller jag kan dela reservanternas mening om borttagandet af den personliga sjukvårdsavgiften.

Reservanterna hafva bland andra skäl för sjukvårdsavgiftens borttagande framhållit de fördelar som kommit jordbrukarne till del genom grundskatteafskrifningen, och det lärer väl ingen bestrida, att vissa klasser af jordegare fått eftergifter. Men denna afskrifning kom visst icke *alla* jordegare till godo. Det var måhända icke halfva antalet jordegare, som fick nytta af den saken.

Reservanterna hafva äfven omnämnt de rikliga bränvinsmedel, som landstingen kunna förfoga öfver, och som sjukvårdsdistrikten hafva att röra sig med. Ja, det kan vara möjligt att inom sådana sjukvårdsdistrikt, der många och stora städer äro belägna, detta kan vara förhållandet. Men inom de län, der det finnes få och endast mindre städer, der har man visst icke så stora summor att använda i och för sjukvården.

Som tiden redan är långt framskriden, vill jag icke längre taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Johansson* i Noraskog: Då en ärad talare på skåraborgsbänken som motiv för denna sjukvårdsavgifts bibehållande anförde, att man icke kunde uppställa någon befogad anmärkning mot det sätt, hvarå dessa medel blifvit använda, och såsom exempel derpå i samma ögonblick anförde, att man inom det län, han tillhör, uppbyggt tre lasarett, för hvilka byggnadskostnaden uppgått till icke mindre än en million kronor, så undrar jag ändå, om icke just i detta förhållande ligger en befogad anledning till anmärkning mot det sätt, hvarpå sjukvårdsavgiften der blifvit använd. Den kungörelse, som gifver landstingen rätt att

Om upphörande af den personliga sjukvårdsavgiften.
(Forts.)

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

uttaga den personliga sjukvårdsafgiften, stadgar uttryckligen, att denna afgift skall användas företrädesvis till kostnadsfri vård af veneriske sjuke och till veneriska sjukdomars hämmande. Den gifver icke på något sätt hvarken rätt eller stöd till att använda dessa medel för uppförande af vare sig lasarett eller sjukhus eller något annat i den vägen.

Jag skall med ett exempel från Örebro län ytterligare belysa frågan och visa huru landstinget har i denna sak förfarit der. Under de 30 år, som landstingsförordningen varit gällande, har i detta län ingen landstingsskatt upptagits. Icke dess mindre har tinget haft tillräckliga medel att röra sig med, nemligen bräuvinsmedlen. Men med afseende på sjukvårdsafgiften har man, med öppen blick för att denna afgift icke behöfdes för sitt ursprungliga och lagbestämda ändamål, helt enkelt utdebiterat afgiften till fullt belopp, 50 öre för man och 25 öre för qvinna. Det har fått gå på det sättet under många år för att samla medel, och så har man med dessa medel uppfört ett nytt lasarett på några hundra tusen kronor. Men jag tror för min del icke, att det är rätt att på dylikt sätt använda sjukvårdsafgiften. Detta har varit den ena synpunkten, hvarför jag icke kunnat vara med om att längre bibehålla densamma. Jag tillstyrkte likväl icke i utskottet, att afgiften skulle alldeles borttagas med detsamma, utan jag föreslog att den borde sättas ned till ett mindre belopp, exempelvis 30 öre för man och 15 öre för qvinna. Men det förslaget rönt icke tillräckliga sympatier, och därför ansåg jag det icke vara värdt att vidare hålla på det förslaget, utan förenade mig med de öfriga om yrkandet på hela afgiftens borttagande.

Vidare invändes, att man icke hört någon klagan öfver att denna afgift förefölle tryckande. Jag kan på sätt och vis medgifva detta. Men det finnes något annat, som starkare bör framhålla detta tryck än alla klagomål, nemligen de stora rester, som årligen måste afskrifvas alla personliga utskylder. Det är visserligen sant, att man på samma sätt som i fråga om mantalspenningarne befriar medellösa från sjukvårdsafgiftens erläggande. Men det är ett stort antal af våra skattskyldige, som icke anses böra befrias från vare sig det ena eller det andra, utan debiteras för dessa afgifter; och om det finnes en lika fullständig statistik på dem, som sålunda debiterats för den ena eller andra afgiften, *men som icke betalt desamma*, som på antalet utfärdade debetsedlar, så tror jag att siffrorna dervidlag skulle föra ett så värtaligt språk, att man derutaf finge anledning att åtminstone mildra skattebördan i sådant hänseende.

Jag tror mig med detta hafva visat, att saken är så pass vigtig, att det kan förtjena tagas i öfvervägande, om icke reservanternas hemställan i detta fall är väl befogad. Jag anhåller därför om bifall till densamma.

Herr Fredholm från Stockholm: Herr talman! Då kamaren för någon tid sedan afslog förslaget om borttagande af mantalspenningarne och då flera talare nu ha uppträdt för bibehållande

af sjukvårdsafgiften, synes det mig vara fara för, att kammaren icke vill bifalla hvad reservanterna föreslagit. Men då jag deltagit i reservationen, skall jag, äfven om det icke kan leda till något resultat, anhålla att få bemöta ett par yttranden, som här blifvit fälda.

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

En talare sade, att han tyckte det vara »förunderligt», att man ville borttaga en så liten afgift. Hvad nu först det beträffar, att afgiften är liten, så vill jag påpeka, att *liten* och *stor* äro relativa begrepp. De personliga afgifterna, som för man och hustru uppgå sammanlagdt till mellan 2 och 3 kronor, betraktas naturligtvis nog af denna Kammares ledamöter som en obetydlighet. Men de utgöra dock öfver $\frac{1}{2}$ procent af inkomsten för den, som har en inkomst af 400 kronor om året. Då man nu så mycket klagar öfver den direkta bevillingen, som ju utgår med 1 procent af inkomsten, torde de, som föra sådan klagan, icke med skäl kunna säga, att dessa personliga afgifter äro så små och obetydliga, som man vill göra dem till, nota bene för dem, som ha små och obetydliga inkomster.

Men äfven om denna afgift skulle vara liten, är det väl icke »förunderligt», om man vill taga bort en skatt, som är af den beskaffenhet, att den fattige får betala precis lika mycket som den rike. Den enda riktiga och, som jag tror, af alla erkända princip för uttagande af skatter, är den, att dessa böra uttagas i förhållande till den beskattades *förmåga* att bära skatten. Deremot synes mig — när man nu vill bibehålla denna kvarlefva från uråldriga tider, då man saknade en klar uppfattning af beskattningens natur och väsen — ett sådant tillvägagående i sanning vara förundransvärdt i våra dagar, då man så mycket ifrar för rättvisa i beskattning.

Hvad nu det beträffar, att man icke hört någon klagan öfver de personliga afgifternas bibehållande, så är jag för min del öfvertygad, att nog klagar man, men denna klagan har icke kommit fram här i kammaren. Funnes åter i denna kammare några representanter för de tre fjerdedelar af svenska folket, som nu sakna rösträtt, är jag för min del lifigt förvissad, att en klagan öfver orättvisan i dessa personliga afgifter skulle komma till kammarrens kännedom, så att den hördes. Jag har för min del intet annat att tillägga, än att jag yrkar bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Palme, Berg, Gustaf Ericson* och *Svensson*, båda från Stockholm, *Hammarlund, Jakob Erikson* från Stockholm, *Eklund* och *Johansson*, båda från Stockholm. *Wallis, Aulin, Larsson* i Berga, *Elis Nilson, Persson* från Arboga, *Alsterlund* och *Schönbeck*.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman, mine herrar! Jag har begärt ordet med anledning af hvad en talare på skaraborgsbänken yttrade derom, att det skulle blifva dåligt bestäldt med sjukvården, om landstingen förlorade den del af sina inkomster, som utgöres af denna personliga afgift. Jag ber dock att få fästa

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

uppmärksamheten derpå, att landstingen icke behöfva förlora dessa medel, ty landstingen kunna taga ut dem under en annan form, som är mera rättvis än den, som nu förekommer.

Det var derjemte en ärad talare på skånebänken, som yttrade, att man i hans hemtrakt får betala 23 öre per bevillningskrona till sjukvården. Jag tror, att, om dessa personliga afgifter komme att afskrivas, största delen af den jordbrukande befolkningen icke behöfde betala ett enda öre mera än hvad som nu är fallet, derför att alla de, som ha tjänare, måste nu betala dessa personliga afgifter äfven för dem. Hemmansegarne måste i alla fall under nuvarande förhållanden betala dessa afgifter både för sig sjelfva, för sina tjänare och för sina barn, som äro i mantal. Om man således befriar hemmansegarne från dessa personliga afgifter och i stället lägger till något öre på bevillningskronan, är jag alldeles säker på att de fleste jordbrukare inom vårt land, eller just de små jordbrukarne, genom ett sådant beslut, som reservanternas eller motionärens yrkat, icke skulle komma i det läge, att de behöfde betala ett enda öre mera än de göra nu.

Deremot skulle då denna skatt enligt mitt förmenande egentligen drabba större industriidkare och löntagare etc., och jag för min del kan icke finna, att detta innebär någon orättvisa, ty den, som har den större inkomsten, bör väl ock betala skatt i förhållande dertill.

Man må således icke betrakta frågan så, att det här skulle gälla att hjälpa endast de arbetare, som icke betala någon inkomstskatt, utan man hjälper också de mindre jordbrukarne; ty många af dem skulle få mycket mindre skatt, om man verkstälde en utdebitering efter bevillningskrona, än då de nu få betala dessa personliga afgifter.

Herr Ivar Månsson nämnde, att med de arbetarcafföningar, som nu förekomma, skulle det ingenting betyda, att en arbetare får betala denna afgift af 50 öre för man och 25 öre för qvinna. För min del skall jag erkänna, att detta i många fall är händelsen. Det finnes ju de, som äro utan familj, och de fleste af dem betala ingenting, ty de hafva ingenting att taga. Men de, som hafva familj, hafva också ett litet bohag, som i många fall uppgår till ett värde af öfver 75 kronor. Dessa kunna då icke undvika att betala denna afgift, ehuru de naturligtvis ha mindre råd dertill än de, som ingen familj ha. Således är detta en afgift, som på ett till väsentlig del oegentligt och orättvist sätt drabbar de skattskyldige. Från denna synpunkt sedt, kan man således, för så vidt jag förstår saken, mycket väl bifalla motionärens förslag.

Jag skall således med anledning af hvad jag yttrat be att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. till motionärens förslag.

Herr Themptander: Ehuru jag till alla delar instämmer i den uppfattning, som från åtskilliga håll uttalats om de oegentligheter, som vidlåda de personella skatterna, och ehuru jag för några dagar sedan röstade för mantalspenningarnes afskaffande och beklagar den utgång, den frågan fick, kan jag dock icke underlåta

att uttala vissa betänkligheter deremot, att man vid en reform af de personliga skatterna vill börja med att afskaffa den af dem, nemligen den personliga sjukvårdsafgiften, som efter min tanke bör förekomma sist i ordningen, när det gäller att afskaffa dessa skatter. Den ibland dessa skatter, som härvid först bör komma i fråga, är onekligen mantalspenningarne, enär staten har synnerligen lätt att ersätta denna skatt med andra skatteformer. Vidare är det alldeles obestriddigt, att staten genom den på senare åren tillkomna tullbeskattningen å lifsmedel uppbär en skatt, som verkar menligt i alldeles samma riktning, som de personella skatterna, fastän i ännu mycket större utsträckning. Sålunda är efter min tanke mantalspenningarne den af de personliga skatterna, som främst bör ifrågakomma att upphävas.

Hvad den personliga sjukvårdsafgiften angår, finna herrarne af utskottets föreliggande betänkande, att denna afgift spelar en ganska stor rol uti landstingens eller sjukvårdsdistriktens ekonomi, och att mer än en tredjedel af de utgifter för sjukvård, som bestridas af landstingen och sjukvårdsdistrikten, utgår under formen af personliga sjukvårdsafgifter. Det vore således en ganska allvarsam rubbning uti landstingens ekonomi, som man vidtog i samma stund man skulle besluta afskaffande af den personliga sjukvårdsafgiften.

Jag ber derjemte att få fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, som kan framkalla en viss betänklighet i detta hänseende. Om man nemligen afskaffar denna personliga sjukvårdsafgift, så ega landstingen och sjukvårdsdistrikten i sin hand att i stället höja de s. k. legosängsavgifterna för att derigenom få ökad bidrag till betäckande af omkostnaderna för sjukvården. För min del tror jag därför, att en höjning af legosängsavgifterna vore en åtgärd som för de mindre bemedlade skulle verka ganska menligt. Det är således icke alldeles säkert, att man genom afskaffande af den personliga sjukvårdsafgiften skulle gagna de mindre bemedlade lika mycket som genom afskaffande af öfriga personliga afgifter, vid hvilka det icke kan komma i fråga, att de skulle under en annan form komma att träffa de mindre bemedlade.

För öfrigt ber jag få framhålla, att, om man vill afskaffa den personliga sjukvårdsafgiften, synes man i det afseendet böra gå till väga med en viss varsamhet och, åtminstone till en början, endast nedsätta denna afgift, innan man tager steget så långt ut som att fullständigt afskaffa densamma.

För min del skulle jag därför med det intresse, jag hyser för en reform med afseende å den personella beskattningen, vilja uttala den önskan, att de värde motionärerne vid en kommande riksdag måtte förnya sitt förslag om mantalspenningarnes afskaffande, och att de måtte göra det på det sätt, att den formella invändning, som af utskottet i år gjordes mot det väckta förslaget, måtte vara undanröjd, samt att, om man vill röra vid den personliga sjukvårdsafgiften, detta måtte åtminstone till en början ske i form af nedsättning af denna afgift, innan man besluter sig för

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

att helt och hållet afskaffa den samma. Det är på dessa förhållanden, jag velat fästa uppmärksamheten.

Herr Fjällbäck: Herr talman! Det är med anledning af det motstånd, som alltid framträder mot hvarje förslag till skattelindring, vore det än så litet, som jag begärt ordet. Visserligen är bevillningsutskottet numera temligen enigt, då det gäller att höja skatter eller pålägga nya sådana; men om det gäller att sänka någon skatt, är det sällsynt, att man derifrån får se en ljusglimt. Det är dock sant, att man vid denna riksdag bevittnat en sådan, ehuru denna var ganska liten. Vid detta tillfälle var till och med herr Ivar Månsson med om en skattelindring, och det var då fråga om att nedsätta tullen på korinter. Man bör ju icke klaga och klandra utan att äfven erkänna något af hvad som verkliga är gjordt. Denna skattelindring är likväl af den natur, att den är synnerligen svår att fördela, ty det fordras visst ett antal af 15 à 20 personer, innan man lyckas erhålla ett öre.

Hvad beträffar det påståendet, att landstingen behöfva dessa penningar, synes det mig icke vara fullt riktigt. Landstingen kunna hellre erhålla större andel af bränvinsmedlen eller så stor andel, som är behöfzig för sjukvårdens uppehållande. Det synes mig nemligen alldeles klart och tydligt att intet borde mera hänga tillsammans än bränvinsmedlen och sjukvården, ty dessa båda saker ha ett ganska nära sammanhang i så måtto, att bränvinskonsumtionen förorsakar rätt mycken sjuklighet.

Då finner jag det alldeles naturligt, att man ifrån dessa medel tager penningar till att betäcka omkostnaderna för sjukvården. Sjukvården är af samma natur som fattigvården, men man skulle säkerligen finna det orimligt, om vi pålade en särskild personlig skatt till fattigvården.

Det är dessutom en sak till, som gör att dessa personliga skatter äro särskildt olämpliga, och det är sjelfva inkasseringen. Jag vet icke, huru det ställer sig på landsbygden — det händer ju, att det är bättre förhållanden der — men här i Stockholm har det tillgått så, att vissa små debetsedlar, uppgående till omkring 90 öre och utgörande uteslutande personliga skatter, skola såsom de andra inkasseras, enär ytterst få sådana betalas på uppbordestämman. Men så var åtminstone här om året förhållandet, att det minimibelopp, som vaktmästarne för inkasseringen erhöllo, uppgick till 1 krona; således gick inkasseringafgiften till 10 öre mer än debetsedelns belopp. Då var det naturligt, att inga skatter inflöto så jemt som dessa. Vaktmästaren företog operationen hemma hos sig. Han betalade 90 öre för hvarje debetsedel, och så fick han i stället 1 krona. Jag vet icke om systemet fortfar, men jag tycker att det är ett mindre lämpligt sätt att taga ut skatter.

Nu säger man, att det fins ingen, som »klagar» öfver dessa skatter. Det torde nog bero derpå, att de personer, som hårdast drabbas af dessa skatter, nemligen de mindre bemedlade, hafva alldeles klart för sig, att hvarje klagan i det afseendet skulle förklinga fullkomligt ohörd, och att det tjenar till ingenting att

klaga. Det är icke värdt att klaga, då man icke kan gifva mera effekt åt sin klagan. Det fordras att dessa personer få ett annat inflytande än blott med tomma klagomål.

För min del ber jag få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Anderson i Tenhult: Jag begärde ordet med anledning af herr Janssons i Krakerud yttrande, att ett flertal, måhända de fleste mindre hemmansegare nu få betala för sina tjenare så mycket, att det utgör ett större belopp än de skulle betala, om landstingsskatten skulle höjas något litet. Om detta kan hålla streck här och der i vårt land, kan jag icke säga. Men jag vågar bestrida, att det håller streck inom den valkrets, han tillhör. Om man t. ex. ser på Gustaf Adolfs församling, består den endast af $1\frac{1}{8}$ mantal. Men der är en folkmängd af 2,550 invånare och 4 folkskolor. En annan socken inom hans valkrets, Finnbygget eller Nyskoga socken, utgör $1\frac{3}{4}$ mantal med 700 invånare. Norra Finskoga socken består af $1\frac{17}{24}$ mantal med en folkmängd af 1,489 personer. Södra Finskoga socken består af $3\frac{1}{4}$ mantal med 1,516 invånare och 3 folkskolor. Elfbacka socken slutligen utgöres af $4\frac{1}{6}$ mantal med en folkmängd af 1,199 personer. Sälunda tror jag man kan säga, att i herr Janssons valkrets liksom i min afgiften icke skulle blifva mindre för hemmansegarne, om den personliga sjukvårdsafgiften borttoges, utan det blefve säkerligen tvärtom.

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

Herr Danielson: Det är icke mycket att tillägga till hvad som anförts för bifall till utskottets hemställan. Jag kan därför förena mig med de talare, som yttrat sig i denna rigtning. Men jag begärde ordet egentligen med anledning af vice ordförandens i utskottet yttrande, att de i Örebro län byggt större lasarett med dessa afgifter. Jag får säga med afseende på det län, jag tillhör, och det landsting, jag närmast känner till, att man icke gått till väga på det sättet. Jag har hört flere ledamöter af kammaren från olika län uttala detsamma under hand. Man brukar tvärtom af-räkna detta belopp på sjukvårdskostnaden och sedermera fyller hvad som återstår af landstingsmedel. Jag tror, att det tillgår i de flesta landsting på det sättet. Således, om något annat skett i Örebro län, är det ett särskildt förhållande och kan icke tillämpas på landstingen i allmänhet.

Här har talats mycket om och framför allt af den värde talarren från Gotland med stor styrka framhållits, att, då man beslutat sig för att öka värnpligten, det är en nödvändig sak att gifva lindring i skattebördan. Jag vill icke trötta kammaren länge, men jag nödgas dock upppepa, hvad jag anförde i korthet vid diskussionen om mantalspenningarnes borttagande, att sådana personer, som icke ega annan förmögenhet än sin arbetsförtjänst, icke komma att betala dessa afgifter, såvidt jag vet. Derför kan icke det skälet hafva synnerligen stor betydelse. Vi torde ock erinra oss litet hvar, att i den i fjor antagna mantalsskrifningsförordningen inflöt en tydlig bestämmelse derom, att det skulle ske afkortning

Om upp-
hörande af
den person-
liga sjuk-
vårds-
avgiften.
(Forts.)

för sådana, som af *fattigdom eller sjukdom* ansågos böra få lindring. Således är det åtminstone på landsbygden fallet, att derstädes sådana personer, som äro fattiga eller sjuka, slippa betala. Den siste talaren på stockholmsbänken sade, att de allra fattigaste skulle betala denna afgift. Nej, det göra de icke; det är ett fullkomligt misstag. Huru herrarne i Stockholm gå till väga, kan jag icke känna; det får blifva herrarnes ensak. Men hvad landsbygden beträffar, går det icke till så.

För öfrigt instämmer jag lifligt i herr Andersons yttrande i denna sak. Skulle man störa det goda arbete, landstingen utöfvat i sjukvårdens tjänst, på detta sätt och tvinga landstingen att ålägga de sjuka och fattiga, som behöfva läkarevård, att betala dessa afgifter, ja, rent af pressa ut antingen af dem sjelfva eller af fattigvården det belopp, hvarigenom denna lilla afgift skulle betäckas, skulle man, enligt mitt förmenande, handla synnerligen oklokt. Af tidskrift för Sveriges landsting har jag sett, att många landsting icke hafva någon afgift för den grupp, som omfattar de allra fattigaste, och blott obetydlig afgift för dem, som äro i mindre goda ekonomiska omständigheter, ehuru icke alldeles medellösa. Först de, som äro i goda ekonomiska omständigheter, få betala hvad sjukvården kan vara värd. Således vill jag draga den slutsatsen, att de fattige hafva nytta deraf. Och det är förut framhållet, att det är mera antagligt, att de på grund af sjukdom kunna behöfva dylik läkarevård än den förmögne, som ofta kanske har en mindre familj. Men i alla fall, om han vill anlita lasarett, måste han betala. Enligt mitt förmenande skulle man genom bifall till förslaget lägga en börda på de fattige i stället för att, såsom man tror, hjälpa dem; och jag anser det icke klokt att på detta sätt störa, som jag nämnde, den gagnande verksamhet, som landstingen utöfva i sjukvårdens tjänst.

Jag kan ock säga, i likhet med en föregående talare, att man har gifvit dessa medellöse en skattelindring. Han nämnde åtskilligt i den vägen. Jag vill framhålla en sak, som tillhör de senaste åren. Som herrarne veta, bestämdes vid antagandet af ny lag om byggande af kyrka och skola, att det skulle upphöra att utgå bidrag af matlag och dagsverken. Före den lagens antagande fingo äfven de, som icke voro hemmansegare, utgöra dagsverken. Nu äro de befriade. Kommunen får bygga både kyrka och skola. Denna kostnad utgår efter fyrk och bevillning. Deri ligger ock en skattelindring. Hvad derför beträffar talet om att vi ständigt och jemt skulle vara ovillige att se till, att dessa olämpliga personliga skatter måtte försvinna, så vill jag säga, att den uppgiften är fullkomligt oriktig. Skulle man hafva grundad anledning att påyrka dessa afgifters borttagande, så skulle det ske på helt andra skäl. Jag tror icke att någon har för afsigt att förtrycka de fattige, vare sig i detta eller andra fall, utan fast hellre att bevara en fördel för dem genom billig sjukvård. Jag vill därför förena mig med de talare, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Jag nämnde i mitt förra an-

förande, att man icke gerna skulle kunna göra någon befogad anmärkning mot det sätt, hvarpå sjukvårdsafgifterna användes. Äfven anförde jag, att vi inom Skaraborgs län uppbyggt tre nya lasarett. Vice ordföranden i bevillningsutskottet, som en stund efter mig hade ordet, yttrade deremot, att vi icke hade rätt att bygga stora sjukhuspalats med inbesparade sjukvårdsafgifter. — Då han rättade denna anmärkning mot mig, vill jag svara honom dermed, att vi inom Skaraborgs län uttaxerat under åtskilliga år omkring 20,000 kronor om året för att med de samlade medlen kunna bilda en fond för byggande af nya lasarett. Då dessa medel icke räckte till, upptogo vi två län på tillsammans 580,000 kronor. — Jag tror mig härmed hafva uppvisat, att den anmärkning, hvarmed vice ordföranden salunda vände sig mot mig, icke kan falla på Skaraborgs län, ty just på *skatteväg* hafva vi der anskaffat de medel, hvarmed vi byggt våra stora, vackra sjukvårdsbyggnader. Desslikes vill jag upplysa, att vi nu måst utdebitera en landstingskatt af omkring 35 öre per bevillningskrona.

Om man sammanställer detta med hvad jag förut yttrat, synes det alltså, att man *icke* inom Skaraborgs län samlat några kapital af sjukvårdsafgifterna, utan att dessa verkligen kommit sjukvården till godo.

Herr Zetterstrand: Man har från alla håll hört påpekas, att landstingen hafva så väl användt dessa sjukvårdsafgifter, samt att de dermed väl tillgodosett sjukvårdens intressen. Detta skall jag vara den allra första att erkänna, och gör det lika innerligt, som någon af herrarne här gjort det. Men man har på samma gång dristat sig att mot landstingen utkasta den misstanke, att, för den händelse sjukvårdsafgifterna skulle borttagas, landstingen komme att mindre väl tillgodose sjukvården. Man har likaledes velat förmena, att under nämnda förutsättning legosängsafgifterna jemväl skulle komma att höjas. — Dessa misstankar vill jag lika bestämdt tillbakavisa. Alldeles gifvet synes mig vara att, om dessa sjukvårdsafgifter borttagas, alla samvetsgranna landsting — och jag är öfvertygad om att *detta* sammanfaller med *alla* Sveriges landsting — skulle komma att ersätta denna afgift genom förhöjd direkt beskattning.

Jag har roat mig med att nu beräkna följderna af sjukvårdsafgiftens borttagande i Norrköping, som är särskildt landstingsområde. Såsom vederlag derför skulle erfordras en direkt skatt, som komme att belöpa sig till omkring $\frac{1}{12}$ -dels bevillningskrona. En person med 1,000 kronors årlig inkomst skulle således, om han är gift, komma att få betala lika mycket i förhöjd direkt skatt, som han nu betalar i personella afgifter för sig och hustru. För min del skulle jag få betala cirka 4 kronor 50 öre, i stället för i närvarande stund allenast 1 krona 25 öre. Jag kan omöjligen anse, att förstnämnda belopp, 4 kronor 50 öre, vore för mig så betungande. Jag vill på samma gång påstå, att jag anser alldeles rätt och billigt, att detta belopp åläggas mig. Jag har samma förman som den allra

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

fattigaste, i händelse af behof af vård på sjukhuset. I synnerhet om jag vore ogift, skulle jag komma att begagna mig af denna fördel. Men jag bör naturligtvis också betala mer härför än en mindre bemedlad.

Under sådana omständigheter kan jag icke finna skäl hvarken att afslå motionen eller att nedsätta beloppet, ty denna sjukvårdsafgift är nog, såsom här många gånger betonats, synnerligen obetydlig, men den är likväl en skatt, som bör borttagas.

Jag anhåller fortfarande om bifall till motionen.

Herr Jansson i Krakerud: Jag uttalade i mitt förra anförande den åsigt, att ett flertal, måhända de fleste, mindre hemmansegare, icke behöfde betala mer, om sjukvårdsafgifterna borttoges, än hvad de nu få betala för sina tjänare. Med anledning deraf upplyste en ärad talare, huru många personer finnas i åtskilliga socknar af min domsaga. Denna upplysning bevisar som sådan icke mycket, ty först och främst får man taga reda på, huru många personer, som *betala* dessa afgifter, för det andra, huru många tjänare husbönderna betala för, och slutligen för det tredje, huru stora kapitalister, verk och inrättningar, som finnas i nämnda socknar, samt på grund deraf se till, huru frågan skulle komma att ställa sig, om man fördelade afgiften på det sätt, som jag nyss nämnde. — Jag har emellertid icke gjort detta och heller icke fäst mig vid saken af detta skäl. Äfven om det blefve de minsta jordbrukarne, som skulle få höjda skatter, anser jag likväl frågan vara så rättvis, att jag icke tvekat att underskrifva reservationen.

Herr Hedin: Här har till min öfverraskning uttalats den opinionen, att, om Riksdagen skulle vara betänkt på att afskaffa eller inskränka de återstående kapitationsafgifterna, man dervid borde göra början med den enda afgift af detta slag till staten, som ännu återstår, men spara till sista rummet den kapitationsafgift, som utgår till landstingskommunerna.

Då en sådan teori är så fullständigt stridande mot mitt åskådnings sätt, att jag icke hyser någon förhoppning om, att någon argumentation från min sida skulle lyckas omvända den, som hyser en motsatt mening, skall jag icke fästa mig vid denna högst öfverraskande teori. Men jag ber att få erinra derom, att, om Riksdagen vill inskränka kapitationsafgifterna, det i alla fall är bättre för Riksdagen att göra början med nu ifrågavarande sjukvårdsafgift, än genom att angripa mantalspenningarna. — Det lär, herr vice talman, icke vara obekant för någon, åtminstone inom denna ena del af representationen, att den åsigt lär hyssas af ett alldeles öfvervägande flertal, nemligen att mantalspenningarna icke kunna afskaffas annorlunda än genom ett sammanstämmande, af båda kamrarna fattadt beslut, försedt med Kongl. Maj:ts sanktion. Deremot, om Riksdagen vill upphäfvandet af denna afgift utaf bevillnings natur, som heter »personlig sjukvårdsafgift», då är beslutet i och med detsamma effektivt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Anderson i Tenhult: Då den ärade talaren på vermlandsbänken senaste gången hade ordet, yttrade han, att han trodde, att jag icke skulle kunna uppgifva, huru många af de personer, hvilkas antal jag uppgaf, kunde betala den afgift, hvarom här är fråga. Ja, detta kan nog vara sant, men jag får då nämna, att inom dessa 5 socknar, bestående af tillsammans $10\frac{31}{48}$ mantal med en folkmängd af tillsammans 7,448 invånare, finnas icke mindre än 242 personer, som äro vid riksdagsmannaval röstberättigade. Fastän jag, såsom han sade, icke kan nämna, huru många personer kunna betala afgiften i fråga, så tager jag dock för alldeles gifvet, att åtminstone dessa 242 kunna betala den.

Om upphörande af den personliga sjukvårdsafgiften.
(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af herr Ström i ämnet väckta motion.

Voteringen utföll med 91 ja mot 82 nej; i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 4.

Företogs handläggning af lagutskottets utlåtande n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående hvad till fast egendom är att hänföra samt lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom.

Under *punkten 1* hemställde utskottet, att förslaget till lag angående hvad till fast egendom är att hänföra måtte af Riksdagen bifallas. Uppå hemställan af herr vice talmannen beslöt kammaren, att af ifrågavarande lagförslag de särskilda paragraferna skulle hvar för sig föredragas i ordningsföljd och derefter rubrikeu.

§§ 1 och 2.

Godkändes.

Vid föredragning dernäst af § 3 anförde

Herr Nylander: Ehuru jag nogsamt inser, att kammaren kommer att antaga den paragraf, som nu föreligger, oförändrad, kan jag dock icke underlåta påpeka, att jag tror, att i synnerhet bestämmelserna i 2:a momentet af denna paragraf torde komma att gifva anledning till en mängd tvister. Det heter der: »Till fabrik eller annan för industriell verksamhet inrättad byggnad hör dessutom hvarje motor, maskin, kärl eller dermed jemförligt redskap, som för sin användning kräfvat och jemväl hvilat på fast, från grunden beredt underlag.» Enligt denna bestämmelse skola således till fast egendom höra de maskiner och kärl, som för sin användning kräva och jemväl hvila på fast, från grunden beredt underlag. Samma sorts maskiner kunna emellertid uppställas på olika grund; placeras de på nedra bottnen, der särskild grund för dem är nödvändig att anordna, äro de att hänföra till fast egendom. Uppställas de deremot i andra våningen på der befintligt bjelklag och detta är af tillräcklig styrka, så att något understöd eller från grunden beredt underlag ej erfordras, skola de anses såsom lös egendom. Likaledes kan ju en maskin, som är uppställd på en för densamma beredd grund, förflyttas till annan plats i samma våning, der icke ett särskildt beredt underlag erfordras. Hör en sådan maskin till fast eller lös egendom? Hvert skola t. ex. arbetsmaskiner i en mekanisk verkstad hänföras? Nog kräva de för sin användning att hvila på fast, från grunden beredt underlag. Men icke tror jag, att det är lagförslagets mening, att sådana maskiner skola hänföras till fastighet.

Allt nog, denna punkt kommer att gifva så stort utrymme för tvist och osäkerhet vid tillämpningen, att ändamålet med densamma icke synes mig kunna blifva vunnet. Det medgifves villigt, att stora svårigheter möta, att, om man skall gruppera maskinerna, fastslå en bestämd gräns emellan fasta och lösa sådana. Lämpligast hade det därför, enligt mitt förmenande, varit, om detta moment kunnat omredigeras, antingen så, att orden från och med maskin till och med underlag strukits, eller ock hela momentet uteslutits ur paragrafen. Jag ansluter mig i detta hänseende i hufvudsak till hvad justitierådet Lilienberg vid behandlingen af detta lagförslag yttrat i högsta domstolen beträffande denna punkt. Han säger nemligen:

»Detta stadgande åsyftar enligt min mening att bestämma icke hvad som skall anses tillhöra en fabrik, utan hvad som skall anses såsom tillbehör till sjelfva den byggnad, i hvilken fabrikationen bedrifves. Enligt denna uppfattning bör medtagas endast det i egentlig mening till sjelfva byggnaden hörande, hvilket således blir fast egendom, under det att återstoden blir lösören. Derigenom låter det sig också göra att, såsom kommerskollegium hemställt, hänföra maskiner i så liten omfattning som möjligt till fastigheten, ja, man kan, likasom kollegiet synes göra, hysa tvekan, huruvida alls några maskiner eller fabriksinventarier skola hänföras till fast egendom. En byggnad, som en tid användts till inrymmande af en fabrik af ett slag, kan ofta utan synnerlig förändring en annan tid användas

för ett annat slags fabrikation, motorer och maskiner kunna från ett »fast underlag» flyttas ut på ett golf o. s. v., med ett ord, man kommer slutligen derhän, att till byggnaden såsom sådan hör egentligen endast hvad som räknas till byggnader i allmänhet och som upptages i 1:a punkten af denna paragraf. Det är också antagligt, att detta närmast öfverensstämmer med nuvarande rättsuppfattningen här i landet, då fråga är om omfattningen af en i fastigheten beviljad inteckning, och det är nödvändigt att göra lagen till uttryck för denna uppfattning, som också synes öfverensstämma med önskningarna hos industriens idkare och målsmän. Såvida dessa »hufvudledning» eller dessa å fasta underlag hvilande motorer etc. ostridigt vore lika väsentliga tillbehör till sjelfva fabriksbyggnaden som fast inredning m. m. till en annan byggnad, vore ett stadgande af hufvudsakligen det innehåll, som föreslagits, ju befogadt; men hvad som ofvan anförts angående föränderligheten af fabriksbyggnaders användning och utrustning tillika med de af utlåtandena ådagalagda svårigheterna att enas angående stadgandets innehåll och affattning, allt synes mig visa, att det lämpligaste i detta fall är att äfven i afseende å fabriksbyggnader stanna vid den allmänna bestämmelsen och således utesluta nu ifrågavarande punkt. Jag skulle således anse det särdeles önskligt, om denna paragraf blefve återremitterad till utskottet; men då Första Kamraren redan fattat beslut och antagit densamma, tjenar en sådan återremiss ingenting till, hvarför jag för närvarande icke har något yrkande att göra.

Herr Restadius: För några år sedan var jag utsedd att jemte andra personer i egenskap af kompromissarie urskilja hvad som vore att anse som fast eller lös egendom vid två af rikets största mekaniska verkstäder. Då kompromissarierna skredo till fullgörande af detta sitt uppdrag, funno de snart, med hvilka brister den då gällande lagstiftningen var behäftad, äfvensom att de principiella utlåtanden, som förefunnos i form af uttalanden från domstolarne vid afgörande af slika tvister, icke kunde läggas till grund för det arbete, kompromissen hade att utföra. Kompromissarierna enade sig då om vissa grunder till ledning för sitt tillvägagående. Bland de principer, som sålunda antogos, var också den, som återfinnes i lagförslaget, att der en särskild grund fordrades för en maskin, skulle den anses höra till fastigheten. Till ett sådant förfarande föranleddes kompromissen deraf, att maskiner påträffades af sådan storlek och tyngd, att för deras uppställande erfordrades en särskildt anordnad grund af ända till 18 fot. Det föreföll oss uppenbart orimligt att i enlighet med gällande rättsgrundsatser antaga, att en maskin af en sådan omfattning, och som icke utan särskilda anordningar kunde flyttas, skulle anses för lösegendom endast af den anledning, att maskinen ej var fast förenad med golf, vägg eller tak. Den uppfattning, kompromissarierna i förvarande hänseende hyste, syntes också vara delad af parterna, eftersom några klagomål icke försportes eller några anmärkningar mot kompromissens åtgärder läto sig afhöra. Antager man, att denna till be-

handling föreliggande lagparagraf uti det af den föregående talar-
ren antydda syftet af enahanda anledning tillkommit, synes det
mig, som flera af de spörsmål, samma talare framstält, skulle utan
synnerlig svårighet kunna lösas.

Några andra principer blefvo i sammanhang härmed fastställda,
och en, hvilken jag särskildt vill omnämna, var den, att icke
genom beslut af kompromissarierna egendom af värdefull beskaf-
fenhet skulle göras värdelös. Genom nu föreliggande förslag har
äfven denna princip blifvit i någon mån godkänd, ehuru, enligt
mitt omdöme, icke till den omfattning, som skäligen bort ifråga-
komma. Jag vill särskildt fästa mig vid sista momentet af den
föredragna paragrafen, der det talas om reservdelar. Vid våra vals-
verk förefinnas t. ex. valsar af flera olika dimensioner och äfven
dupletter till desamma. Nu äro valsarne af en sådan beskaffenhet,
att de i allmänhet icke kunna användas vid andra verk af dylik
beskaffenhet och ega följaktligen, derest de skiljas från det verk,
hvertill de ursprungligen anskaffats, allenast skrotvärde. Men det
synes icke vara lämpligt att genom lagstiftningen göra värdefull
egendom värdelös, hvadan jag gerna skulle önskat, att den nu före-
slagna inskränkningen i hvad som i ty fall bör räknas till fastig-
heten icke förekommit.

Jag tror vidare, att större reda och säkerhet vid uppdragande af
gränsen mellan lös och fast egendom skulle hafva vunnits, om till
ledning härför antagits det organiska sambandet mellan fastigheten
och maskinen; men då med en sådan utgångspunkt det skulle
hafva blifvit synnerligen vanskligt att ordna rättsförhållandet
mellan inteckningshafvare före och efter lagens antagande, samt
den tillit, som nu må förefinnas för den sakrätt en förlagsintek-
ning medför, tvifvelsutan skulle i hög grad förminskats, låter jag
min betänklighet i förevarande hänseende fara, särdeles som, på
sätt Riksdagen anmärkt i den skrifvelse som föranledt lagförslaget,
det är af större vikt, att frågan varder löst, än att lösningen sker på
det ena eller andra sättet. Om således ock en och annan anmärk-
ning mot lagförslaget kan framställas, anser jag dock det vara så
att föredraga framför det hardt när rättslösa tillstånd, som nu eger
rum, att jag vill på det allra lifigaste tillstyrka bifall till den nu
föredragna paragrafen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

Återstående §§ 4–6 äfvensom *rubriken* godkändes.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 5.

*Om ersätt-
ning till
nämndeman
för biträde
vid vägsyn.*

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 20, i
anledning af väckt motion om ersättning till nämndeman för bi-
träde vid vägsyn.

Motionären herr *C. H. Wittsell*, med hvilken fyra af kammarens öfrige ledamöter instämt, hade i sin berörda, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 18, föreslagit »att Riksdagen behagade besluta, att sådant tillägg till 35 och 53 §§ väglagen göres, att nämndeman för biträde vid vägsyn må antingen varda berättigad till ersättning derför enligt gällande resereglemente eller åtminstone åtnjuta skjutsersättning».

Om ersättning till nämndeman för biträde vid vägsyn.
(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Wittsell: Då jag framlade denna motion för Riksdagen, tänkte jag på den gamla satsen, att arbetaren är sin lön värd, men lagutskottet har icke ansett, att för detta arbete nämndeman borde få någon ersättning. Jag hyser dock en motsatt åsigt.

Först åberopar lagutskottet, att då 1734 års lag föreskref, att nämndemän jemte länsman skulle deltaga i vägsyner, skulle icke den nya väglagen hafva ålagt dem något ytterligare arbete. Men detta håller icke fullt streck, ty enligt nya väglagen kommer att indelas en stor del nya vägar, hvilka nämndemännen då blifva skyldige att syna, och det kommer att i väsentlig mån öka arbetet för dem.

Derefter säger lagutskottet, att, då nämndemännen icke efter 1734 års lag kunnat få någon ersättning, det icke heller nu kan medgifvas dem.

Men ett annat förhållande har inträdt med den nya väglagen. Nu har ju hvarje väghållningsdistrikt att för sina vägar reglera utgifter och inkomster. Då har jag tänkt mig, att väghållningsdistriktet skulle kunna anses skyldigt att ersätta nämndemännen för det besvär, de genom biträdande vid vägsyner få utgöra för det allmänna bästa.

I skrifvelse af år 1889, hvarigenom framställning gjordes hos Kongl. Maj:t om ersättning åt nämndemän för tjenstgöring vid extra ting, har Riksdagen gjort gällande, att det vore af vigt för rättskipningen, att nämndemansbestyret ej blefve så betungande, att täta ombyten af nämndemän egde rum, och det syntes vara med billighet öfverensstämmande, att nämndemän för fullgörande af sitt uppdrag såsom domstolsledamöter icke finge vidkännas andra kostnader än dem, som försakades af inställelse vid lagtima ting. Detsamma synes mig böra gälla äfven härvidlag. Jag tror icke, att det är alldeles riktigt, att nämndemännen skola vara för mycket betungade. Inom åtskilliga landsorter är det kanske ganska lätt att få nämndemän, men inom andra kan det vara mycket svårt. Finnes der någon person, som är lämplig, kan man tycka, att han icke bör blifva det, emedan han icke har råd dertill.

Särskildt vill jag upptaga till bemötande ett skäl, som jag hört framkastas mot bifall till min motion. Man har hållit före, att kostnaden skulle blifva så stor. Det kan jag icke finna, att den skulle blifva, i synnerhet om, som jag alternativt föreslagit,

Om ersättning till nämndeman för biträde vid vägsyn.
(Forts.)

skjutsersättning beviljades, och denna inskränktes till sådan ersättning för en häst. Det är ju ej så lång sträcka landsvägar inom hvarje distrikt, att dylik ersättning skulle blifva af så särdeles stor betydelse. Och äfven om den det skulle blifva, är det väl rättare, att det allmänna skall vidkännas kostnaden i fråga, än att den skall drabba enskild person.

Då emellertid lagutskottet enhälligt afstyrkt min motion och jag icke kan vänta, att den då skall vinna kammarens bifall, har jag för närvarande intet yrkande att göra.

Herr Schödén: Då utskottet varit så enhälligt uti att afstyrka motionärens förslag, förstår jag nog, att det icke för närvarande har stora utsigter till framgång; men jag kan ändå icke underlåta att uttala min anslutning dertill, emedan jag anser det vara obilligt och orättvist, att nämndemän fortfarande skola tvingas att utan ersättning biträda vid vägsyner. Deras så kallade förtroendeuppdrag kostar dem ej så litet i alla fall. Jag skall an hålla att få visa detta med exempel från en ort, som jag känner något närmare till. Jag skall icke välja något ytterlighetsexempel, såsom Herjeådalen eller andra fjelltrakter, utan ett, som angifver mera normala norrlandsförhållanden. Jag tänker då på ett tingslag, som jag känner och som består af sex kommuner. Tingsstället flyttas hvartannat år mellan två ställen, men huru det flyttas, är det alltid någon kommuns nämndemän, som måste resa 9 à 11 mil till hvarje sammanträde. Det hålles der årligen fem ordinarie sammanträden jemte två så kallade afslutningssammanträden. Hvarje sammanträde räcker tre, fyra à fem dagar, utom de två sistnämnda, som äro något kortare. En nämndeman, som vill ordentligt fullgöra sitt uppdrag, får således resa 7 gånger 10 mil fram och åter, som gör 140 mil om året. Antager man då för hvarje gång fyra rese- och i medeltal tre förrättningsdagar, gör detta tillhoppa 49 dagar, likaledes hvarje år. Räknar man vanlig skjutslega för vägen och tre kronor för hvarje dag, kommer man till ett belopp af 427 kronor. Härtill komma nu vägsynerna. Sådana hållas der tre gånger om året. Veglängden är nog något olika inom olika länsmansdistrikt, hvarför jag nu af hela väglängden inom tingslaget, för närvarande minst 30 mil, räknar i medeltal fem mil på hvarje kommun. Det blir således för hvarje kommuns nämndemän 3 gånger 5, = 15, mil fram och åter. Detta gör efter förutnämnda beräkningsgrund 60 kronor samt dessutom för, lågt räknadt, sju dagar 21 kronor. Hela nöjet att få vara nämndeman kan sålunda i vissa fall motsvara en personlig uppoffring af 508 kronor årligen. Detta under förutsättning, att nämndemannen tienstgör vid vägsynerna endast inom sin egen kommun. Men nu inträffar inom detta tingslag, att i ett länsmansdistrikt finnes blott en nämndeman och i ett annat, som består af två kommuner, har den ena af dessa likaledes endast en nämndeman. Till följd deraf har frågan uppstått, att nämndemän skola tienstgöra vid vägsyner äfven inom andra kommuner, än der de äro boende. Nämndemännen protestera naturligtvis häremot,

men länsmanen säger, att nya väglagen föreskrifver, att han skall förrätta syner med biträde af två nämndemän, och han *måste* hafva två; ty i annat fall händer, om någon öfverklagar förrättningen, att han får göra om den, och detta har han icke lust till, helst han sjelf icke har någon ersättning derför.

Jag tror således, på grund af hvad jag nu anfört, att åtminstone denna kammare borde fästa något mera afseende vid motionen, än hvad lagutskottet gjort, och tager mig derför friheten, herr vice talman, att yrka på återremiss, i syfte att från lagutskottet få något förslag i den riktning motionären önskat.

Herr Folke Andersson: Herr vice talman! Jag medgifver, att förhållandet kan vara olika i olika delar af landet. Det ställer sig nog mycket annorlunda i Norrland, än hvad det gör i mellersta och södra Sverige.

Hvad nu beträffar frågan om ersättning åt nämndemännen för vägsyner, kan jag icke inse, att det blifvit i vår trakt åtminstone någon ny pålaga lagd på nämndemännen genom nya väglagen. De hafva haft samma skyldigheter förr som nu. De hafva äfven förut förrättat vägsyner med länsmanen i orten och ej haft någon ersättning derför. Deras åliggande i detta afseende är ej heller förenadt med så särdeles stor uppoffring; ty länsmanen brukar vanligen hafva två nämndemän med sig öfver hela distriktet, och det är endast hvart annat eller hvart tredje, kanske hvart fjerde år, som en nämndeman har detta besvär. Då tycker jag icke, att det kan vara något så särdeles att beklaga sig öfver.

Motionären säger, att det svåra väglaget på höstarne skulle vara ett särskildt skäl för att besluta ersättning. Men det har ju varit regnigt om höstarna förut också, då nämndemännen icke haft någon ersättning, så att det ifrågavarande skälet anser jag icke vara något talande skäl för att de numera än förr skulle få ersättning.

Om herrarne skulle finna för godt att återremittera ärendet till lagutskottet, tror jag icke, att det ändock skulle blifva någon annan hemställan, ty utskottet var temligen enigt om det slut, hvartill det kommit. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Näslund: Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af den föreliggande frågan, vill jag yttra några ord deri.

Utskottet har utgått från den uppfattning, att man bör dröja med att bifalla ett sådant förslag som motionärens, åtminstone till dess nya väglagen öfverallt träd i tillämpning. Detta inträffar ej förr än år 1897, kanske inom många orter knappast då. För öfrigt är ju nämndemannauppdraget ett förtroendeuppdrag, och efter min uppfattning skulle förtroendeuppdraget på sätt och vis förlora en del af det anscende, det för närvarande har, om det skulle blifva ett aflönadt uppdrag.

Det kan ju vara olika förhållanden inom olika delar af vårt land. Det ena distriktet kan ju hafva miltals med vägar, som förhållandet är hos oss i Norrland, ett annat åter en mycket kort

Om ersättning till nämndemän för biträde vid vägsyn.
(Forts.)

Om ersättning till nämndeman för biträde vid vägsyn.
(Forts.)

vägsträcka. Inom det distrikt jag tillhör åtgår för vägsyn en tid af tre à fyra dagar, men det finnes inom distriktet fyra nämndemän, och dessa göra sin skyldighet i tur. På detta sätt blir det ej betungande, och jag har aldrig hört klagomål öfver skyldigheten att närvara vid vägsyn. Då uppdraget dessutom kan inskränkas till en tid af två år — efter så lång tids förlopp är ju en nämndeman berättigad att afgå — kan man ju undslippa besväret snart nog. Men icke tror jag, att någon, som har lust och fallenhet att tjänstgöra som nämndeman, endast för skyldigheten att tjänstgöra vid vägsyn söker sig ledighet derifrån.

Jag skall bedja att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bruzelius: Jag skall villigt erkänna, att många bestyr äliga nämndemännen, och att dessa bestyr med åren något ökats. Men hvad beträffar särskildt åliggandet för nämndemännen att närvara vid vägsyn, har bestämmelse derom icke införts först i nya väglagen. Det har således icke derigenom lagts på nämndemännen ett åliggande, som desse icke hade förut.

Enligt mitt förmenande har uppdraget att vara nämndeman hufvudsakligen, såsom utskottet ansett, karakteren af att vara förtroendeuppdrag. Och det innefattar ett mycket stort förtroende. Jag kan för närvarande icke föreställa mig, att det icke i vårt land skall finnas män, som äro villige att åtaga sig det uppdraget, som ligger i nämndemansbefattningen, utan att de få ersättning i den form motionären föreslagit.

Jag tager mig friheten nämna tillika, att en ledamot af Första Kammaren nyss för mig uppgifvit — och jag har icke det ringaste skäl att betvifla hans uppgift — att Första Kammaren nyss antagit utskottets förslag. Då kan jag icke finna, att det tjenar något till att här yrka på återremiss. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Det är ju på sätt och vis obehagligt för mig att uppträda i denna fråga, då jag sjelf är nämndeman. Men jag får väl följa militärernas exempel, ty dessa bruka företrädesvis vilja uppträda och tala för militära anslag. Med hänsyn dertill anser jag också mig berättigad att säga några ord i denna fråga.

Det är ett egendomligt förhållande, som gör sig gällande inom lagutskottet, så snart det är fråga om 1891 års väglag. Man har då hittat på kronologiska skäl emot hvarje förändring. De förslag, som förut blifvit framställda och afsett ändring i andra missförhållanden, hvilka finnas i väglagen, hafva af utskottet bemötts med den anmärkningen, att de vore så nya, att de på den grund icke borde afhjelpas. Nu har deremot utskottet hittat på något, som är ännu mera förträffligt: den nu ifrågavarande bristen har icke nyhetens behag, så att den därför bör bibehållas, utan den är något, som är ännu behagligare för utskottet, den är en antiqvitét från 1734 års lag, och följaktligen är denna brist eller orättvisa så gammal, att den därför icke bör afhjelpas. Jag medgifver, att

denna nämndemännens pålaga är mycket gammal, men vi hafva fått en ny väglag, och vägtungan har derigenom lagts på andra skuldror, än der den legat förut, och på andra föremål, och då tänkte jag mig, att i sammanhang dermed denna börda borde lättas för dem, på hvilka den förut legat. Och Riksdagen har förut visat, att sekelgamla orättvisor böra afskaffas. Jag vill kalla detta en orättvisa, som är åtminstone 160 år gammal och som derfor torde vara mogen att borttagas ur lagstiftningen.

Om ersättning till nämndeman för biträde vid vägsyn.
(Forts.)

Jag har mycket svårt att förstå hvad nämndemännen hafva gjort för godt eller ondt, eftersom de icke i likhet med andra menniskor skola hafva betaldt för sitt arbete och att deras värde, såsom en talare uttryckte sig från denna plats, skulle falla, om de finge betaldt för detta sitt uppdrag. Vi skulle deraf kunna förledas att draga den slutsatsen, att nämndemännen nu skulle hafva ett större värde än sjelfva härads höfdingen, emedan nämndemännen icke hafva någon aföning, men det har härads höfdingen.

Detta är således icke det ringaste skäl, och jag skulle därför gerna vara med om motionen, emedan jag anser den rättvis, men då den är affattad på det sättet, att det icke tjenar något till att yrka bifall till den, och då Första Kammaren redan bifallit utskottets förslag, skall jag icke göra något yrkande, men jag har ansett mig skyldig att nedlägga min protest mot utskottets förfarande i detta fall och att inlägga ett ord till nämndemännens försvar.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr vice talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Slutligen föredrogs och bifölls Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af markgångstaxorna samt att prisen å de olika sädesslagen måtte bestämmas pr 100 kilogram.

§ 7.

Herr vice talmannen hemställde, under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse, det kammaren ville besluta, att nästkommande onsdag den 20 dennes företaga val af tjugufyra valmän och sex suppleanter för att utse Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte deras suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Herr *D. Bergström* aflemnade en af honom jemte åtskilliga af kammarens öfrige ledamöter undertecknad motion, n:o 170, i

anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Denna motion bordlades.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 4, i anledning af väckta motioner om ändring af § 52 regeringsformen och § 33 riksdagsordningen; och

n:o 5, i anledning af dels väckt motion om ändring af §§ 72 och 73 riksdagsordningen, dels ock motioner om ändrad lydelse af § 72 riksdagsordningen; samt

bevillningsutskottets memorial:

n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 2:dra punkten af bevillningsutskottets betänkande n:o 1 angående vissa delar af tullbevillningen; och

n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande åtskilliga punkter af bevillningsutskottets betänkande n:o 2 angående vissa ännu oafgjorda delar af tullbevillningen.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,40 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Fredagen den 15 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 dennes.

§ 2.

Föredrogos, hvar efter annan, och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen:

om anordnande af ett isoleringsstall vid veterinärinstitutet i Stockholm;

angående förvärfvande för statens räkning af vissa enskilda jernvägar; samt

angående anslag för anläggning af en bibana från norra stambanan vid Vännäs till Umeå och vidare till Storsandskär.

§ 3.

Efter föredragning vidare af herr D. Bergströms med fleres i senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 170, beslöt kammaren öfverlemna densamma till behandling af Riksdagens särskilda utskott n:o 2.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 4 och 5.

§ 5.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets memorial n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 2:dra punkten af bevillningsutskottets betänkande n:o 1 angående vissa delar af tullbevillningen, och blef den af utskottet i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 6.

I ordningen förekom dernäst bevillningsutskottets memorial n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande åtskilliga

punkter af bevillningsutskottets betänkande n:o 2 angående vissa ännu oafgjorda delar af tullbevillningen.

Punkterna 1—9.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 10.

*Angående
en voterings-
proposition.*

I 6:te och 7:de punkterna af betänkandet n:o 2 hade utskottet hemställt, *dels*, under punkt 6, att tullsatsen för *bröd, andra slag*, måtte höjas till 6,5 öre per kilogram, *dels ock*, under punkt 7, att beloppet af den *tullrestitution*, hvilken jemlikt § 9 mom. 1 i tulltaxeunderrättelserna medgäfvos vid utförsel af bröd, som af utländskt råämne tillverkats inrikes, måtte höjas till 6 öre per kilogram.

Dessa hemställanden hade Första Kammaren bifallit, hvaremot Andra Kammaren bifallit en vid dessa punkter afgifven reservation, enligt hvilken tullsatsen för ifrågavarande artikel skulle bestämmas till 5,25 öre per kilogram och tullrestitutionens belopp till 5 öre per kilogram.

För afgörande medelst gemensam omröstning af dessa frågor, hvilka enligt utskottets åsigt egde sådant inbördes samband, att de borde i ett sammanhang afgöras, föreslog nu utskottet följande voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tullsatsen för bröd, andra slag, skall höjas till 6,5 öre per kilogram, samt att beloppet af den tullrestitution, hvilken jemlikt § 9 mom. 1 i tulltaxeunderrättelserna medgifves vid utförsel af bröd, som af utländskt råämne tillverkats inrikes, skall höjas till 6 öre per kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att tullsatsen för bröd, andra slag, skall bestämmas till 5,25 öre pr kilogram, samt att beloppet af den tullrestitution, hvilken jemlikt § 9 mom. 1 i tulltaxeunderrättelserna medgifves vid utförsel af bröd, som af utländskt råämne tillverkats inrikes, skall bestämmas till 5 öre per kilogram.

Efter uppläsandet häraf anförde

Herr Hedin: Det föredragna förslaget till voteringsproposition gifver naturligtvis icke anledning till någon sådan tvist, som flera gånger egt rum, dels här i kammaren och dels mellan Första

*Angående
en voterings-
proposition.
(Forts.)*

och Andra Kammaren, eller en tvist derom, huruvida ärendet är af den natur, att gemensam votering om detsamma skall ega rum. Derom kan icke tvistas. Den saken är själfklar. Deremot är här förhållandet, att utskottet uppsatt en voteringsproposition i, såsom mig synes, alldeles uppenbar och otvetydig strid mot grundlagen. Jag nödgas därför anhålla, att kammaren måtte ogilla denna voteringsproposition. Följden deraf blifver naturligtvis, att utskottet får inkomma med förslag till en behörigen och grundlagsenligt uppsatt voteringsproposition.

Utskottet har här sammanslagit två Andra Kammarens beslut och ställt dem mot två Första Kammarens beslut, naturligtvis i samma två frågor. Dertill har utskottet icke någon befogenhet. Hvad utskottet mycket väl skulle kunna hafva gjort, naturligtvis med full frihet för kamrarne att sedermera godkänna eller icke godkänna detta förfarande, det hade varit att, när utskottet afgaf sitt tullbetänkande, då sammanslå dessa frågor, som enligt utskottets mening hafva ett sådant samband med hvarandra, att de böra afgöras gemensamt. Men då så icke förfarits, och då hvarken Första eller Andra Kammaren har fattat några sådana beslut som dem, voteringspropositionen nu ställt mot hvarandra, utan hvardera kammaren fattat två särskilda beslut, som här sammanslagits till ett, har utskottet helt och hållet öfverskridit sin befogenhet.

Utskottet anför såsom skäl för sin märkvärdiga åtgärd, att enligt utskottets åsigt de två frågor, som i voteringspropositionen sammanslagits, »ega sådant inbördes samband, att de böra i ett sammanhang afgöras». Utskottet kan ju visserligen hafva denna åsigt och tillika möjligen anse sig böra vara de därars förmyndare och hindra folk att votera tokigt. Men om någon vill votera tokigt och om man således förutsätter, att någon skulle taga den ena delen i likhet med denna kammarens beslut och den andra delen i likhet med hvad Första Kammaren beslutat, har han dertill ostridigt grundlagsenlig rätt. Hvarken bevillningsutskottet eller någondera kammaren eger att förhindra ett sådant förfarande.

Om nu några kunna säga — detta har *aldrig* varit min mening — att ett förfarande stridande mot grundlagen kan vara likgiltigt, så vill jag bestrida äfven den saken, att det in casu skulle vara faktiskt och praktiskt likgiltigt. Ty komme man en gång att glida in på den banan att tillåta sammanslagning i *en* voteringsproposition af beslut, som fattats hvart och ett för sig, skulle det också vara lika giltigt att förfara på samma sätt, icke endast såsom här i en fråga om tullen på bröd, utan äfven rörande utgiftsfrågor. Jag skulle kunna anföra åtskilliga exempel på sådana fall, kanske äfven från denna riksdag, då det kunde vara frestande nog att få sammanslå *tvenne särskilda beslut* för att sedermera bringa dem under gemensam votering, två utgiftsfrågor, som, då de första gången behandlats, afgjorts hvar och en för sig. Ingen må komma och säga mig, att sådana försök, som jag nu ifrågasätter såsom möjliga, icke skulle vara farliga, emedan kammaren nog komme att se upp vid dem. Men de äro verkligen farliga därför

*Angående
en voterings-
proposition.
(Forts.)*

att det så lätt kan hända, att kammaren ej kan och ej kommer att se upp. Jag ber att få erinra om sådana företeelser, minst två under förliden riksdag, att hit, liksom till Första Kammaren, inkommit förslag till voteringspropositioner, uppgjorda i statsutskottet och i största hast underskrifna af dess ledamöter. Om sådana, ännu icke tryckta, icke i kammaren utdelade, utan inlemnade hit i ett enda korrektur exemplar, blifva första gången bordlagda, utan att någon enda ledamot af kammaren haft reda derpå, så är det lätt att tänka sig, att äfven andra bordläggningen sedermera kan ske, utan att någon enda ledamot af kammaren läst det först nyss förut utdelade utlåtandet. Detta blifver då godkänt, och sedan det blifvit godkänt, är man deraf bunden och måste votera. Det finnes därför äfven faktiskt fara i att glida in i en praxis, som har grundlagen mot sig.

Jag anhåller, att kammaren behagade ogilla voteringspropositionen.

Herr Fredholm från Stockholm: För min del kan jag icke annat än gilla den uppfattning, som fått sitt uttryck af den föregående talaren. Inom utskottet sökte jag också göra denna uppfattning gällande; men ehuru väl flere af utskottets ledamöter gifvo mig rätt i princip, ansågo de dock, att man af praktiska skäl kunde för denna gång frångå principen. Oaktadt jag icke reserverat mig mot utskottets beslut, vill jag nu här bestämdt fritaga mig för allt ansvar för delaktighet i detsamma, för den händelse kammaren skulle ogilla beslutet. Jag betonade också i utskottet alldeles otvetydigt, att i fall någon i kammaren skulle komma att väcka på tal frågan om lagligheten af utskottets åtgärd, förbehölle jag mig fullkomlig frihet att fritaga mig från allt ansvar för och all delaktighet i densamma.

Då det synes mig, att ett strängt iakttagande af formerna utgör den väsentligaste och nära nog enda trygghet, som en minoritet kan påräkna för bevakandet af sin rätt, ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande, som af den föregående talaren blifvit gjordt.

Herr John Olsson instämde häruti.

Herr Månsson: Jag har icke i utskottet deltagit i behandlingen af den voteringsproposition, om hvilken nu är fråga. Men jag kan mycket väl förstå, att man der ansett, att de båda saker, som i propositionen blifvit sammanförda, stå i så nära samband med hvarandra, att det är omöjligt att skilja på dem. Jag medgifver visserligen, att de båda talare, som här uppträdt, hafva rätt i formen, om man skall vara strängt formalistisk. Men jag tror icke, att någon af kammarens ledamöter skall kunna finna annat, än att dessa båda saker stå i ett sådant samband, att den ena måste följa som ett korollarium af den andra. Tull och tullrestitution måste vara så nära sammanhängande med hvarandra, att jag ej tror, att man i praktiskt afseende skall kunna fordra,

att man skall gå och votera 2 gånger om dem. Jag vågar därför hemställa till kammaren, om det icke är skäl att bifalla voteringspropositionen sådan den nu föreligger. Men om vi nu skola hålla så strängt på formen, och om vi ovilkorligen måste hafva 2 voteringar, undrar jag, om icke återremiss torde vara bättre än afslag. Skola vi, som sagdt, vara så strängt formalistiska, ber jag därför att få hemställa om återremiss.

*Angående
en voterings-
proposition.
(Forts.)*

Herr Hedin: Det är ju alldeles klart, att en återremiss icke kan tjena till någonting. För öfrigt måste naturligtvis utskottet veta, att, om kammaren afslår den föreslagna voteringspropositionen, det icke är därför, att kammaren refuserar att votera en sak, i hvilken enligt grundlagen gemensam votering skall ega rum, utan därför att en grundlagsenlig voteringsproposition måtte erhållas. Jag hoppas, att man icke skall godkänna den siste talarens mening, att iakttagandet af grundlagens bud är en formalism, som man skulle ega att sätta sig öfver. När han vidare yttrade, att de båda saker, som i den ifrågavarande voteringspropositionen blifvit sammanförda, vore på sådant sätt sammanhängande, att man för detta sambands skull kunde kasta öfver bord en grundlagens tydliga föreskrift, så frågas, hvad det vill säga att utskottet icke gjort den upptäckten förr, än just då det skulle uppsätta förslag till voteringsproposition för gemensam omröstning? Hvarför upptäckte icke utskottet detta samband, när det afgaf sitt utlåtande »angående vissa ännu oafgjorda delar af tullbevillningen»? Och hvarför har icke utskottet redan då eller nu efteråt upptäckt, att det finnes ett fullt ut lika stort samband mellan tullen å malen och tullen å omalen spanmål som mellan de två nu förevarande frågorna?

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, blef den ifrågavarande voteringspropositionen af kammaren ogillad.

Punkterna 11—13.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 7.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr Magnus Arhusiander sedan tisdagen den 12 dennes är sängliggande till följd af influensa samt att han ännu några dagar måste intaga sängen, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 15 mars 1894.

Ernst Fogman,

legit. läkare.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades:

herr O. H. Ström	under 14 dagar fr. o. m. den 18 dennes,	
» A. E. Baaz	» 9 » » » » » 20 »	och
» A. Swartling	» 4 » » » » » 18 »	

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,31 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Rättelse

i Andra Kammarens protokoll n:o 13.

Sid. 53, rad. 22 nedifrån	<i>står:</i> från solens ljus, och värme från
	<i>läs:</i> från solens ljus och värme, från
Sid. 54, rad. 16 uppifrån	<i>står:</i> allmännyttigt
	<i>läs:</i> allmängiltigt.